

Vedteke i Vestland
fylkesutval 22.06.21

Planprogram regional plan for kultur, idrett og friluftsliv 2023–2035

Innhald

1. Regional plan for kultur, idrett og friluftsliv – Vestland	4
1.1. Innleiing	4
1.2. Kvar vil vi med regional plan for kultur, idrett og friluftsliv?	5
1.3. Høyring av planprogram	5
1.4. Visjon for planarbeidet	6
1.5. Viktige omgrep	6
2. Plantema.....	8
2.1. Vestland - ein leiande region for kultur, idrett og friluftsliv	9
2.2. Berekraft.....	13
2.3. Demokrati, deltaking og mangfald.....	14
2.4. Verdiskaping.....	18
2.5. Tverrgåande område	19
2.6. Kunnskap og kompetanse	20
2.7. Planbehov og tilhøve til andre regionale planar.....	20
3. Organisering og deltaking.....	22
3.1. Politisk organisering	22
3.2. Administrativ organisering.....	23
3.3. Deltaking og medverknadsprosessar.....	24
4. Prosess for utarbeiding av regional plan	26
5. Vidare arbeid og framdrift.....	27
VEDLEGG.....	28
1. Innleiing	28
2. Rammer og føringar for planarbeidet	28
2.1. Bruk av regional plan i Vestland sitt plansystem	29

2.2.	Utviklingsplan for Vestland.....	29
2.3.	FN sine berekraftsmål.....	29
2.4.	Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging 2019 - 2023.....	31
2.5.	Nasjonale mål for kultur, idrett og frivilligheit	32
2.6.	Gjeldande regionale planar.....	35
3.	Kunnskapsgrunnlag.....	35
3.1.	Demografi.....	36
3.2.	Norsk kulturindeks 2020.....	37
3.3.	Idrettsindeksen 2017.....	38
3.4.	Særtrekk i ulike delar av Vestland	38
3.5.	Utfordringar for fylket og regionane	38
3.6.	Utgreiingar / behov for nye utgreiingar	39
4.	Konsekvensutgreiingar	40
5.	Føremål med planarbeidet	40
5.1.	Samfunnsoppdrag	41
5.2.	Mandat	41
5.3.	Namn på planen	42

1. Regional plan for kultur, idrett og friluftsliv – Vestland

1.1. Innleiing

Planprogrammet er retningsvisaren for arbeidet med å lage ein god regional plan for kultur, idrett og friluftsliv i Vestland. Planperioden er på 12 år. Planen vil gjelde for kommunane, fylkeskommunen og staten, og set retninga for samhandlinga mellom det offentlege og sivilsamfunnet: lag og organisasjonar, kunst og kulturinstitusjonar, idretten, friluftslivet og anna frivillig verksemd.

I høyringsperioden for planprogrammet har det vore stort engasjementet i breidda av kultur, idrett og frivillig verksemd. Dette teiknar godt for det vidare planarbeidet. Det har vore drøfta mange tema undervegs, og prosessen har hatt krevjande vilkår under pandemien. Løysinga av dei langsiktige konsekvensane av Korona vert del av det vidare arbeidet.

Alle interesserte kan følgje prosessen vidare, på vlfk.no eller i ulike møtepunkt undervegs. Det er nødvendig med breitt engasjement frå eit mangfaldig kulturliv: I arbeids- og styringsgrupper, ved informasjonsinnhenting, på konferansar, i nettverk og med innspel i prosessen elles.

Og, ikkje minst er den politiske prosessen i fylkeskommune og kommunar ein føresetnad for eit vellukka planarbeid.

1.2. Kvar vil vi med regional plan for kultur, idrett og friluftsliv?

Fylkeskommunen sitt ansvar som samfunnsutviklar er styrka i dei seinaste revisjonane av plan- og bygningsloven. Dette set den regionale planlegginga i sentrum av samfunnsplanlegginga.

I samsvar med dette skal arbeidet med regional plan for kultur, idrett og friluftsliv identifisere aktuelle samfunnsutfordringar i Vestland og peike på bidrag frå ulike aktørar når desse skal løysast. Eigarskap på tvers av sektorar er ein føresetnad. Ein regional plan skal vere relevant for mange.

Planarbeidet plasserer det breie feltet innan kultur, idrett og frivilligheit inn i samfunnsutviklarrolla. Ein held seg tett på prioriteringane i den vedtekne utviklingsplanen. Dei ulike aktørane vert inviterte til å vise korleis dei kan bidra til å utvikle Vestland til ein enda betre stad å skape, oppleve, og ta del i samfunnsliv og aktivitetar. Den regionale planen skal ikkje vere ei samling av fagplanar, men peike på samfunnsutfordringar som den mangfaldige kulturfelleskapen kan løyse saman.

Høyringa av planprogrammet har gitt tilslutnad til denne strategien, og vist at alle dei offentlege og private aktørane har mykje å bidra med, for å samordne, styrke og utvikle kulturfylket Vestland.

Føremål

Føremålet med planen er å peike ut retninga for kultursektoren i Vestland i planperioden.

Planarbeidet legg til grunn eit utvida kulturomgrep som ma. inneheld kulturarv, idrett og friluftsliv, kulturformidling, profesjonell kunst og kultur, kulturinstitusjonane, og frivilligheita. Inkludering og deltaking er eit gjennomgåande perspektiv, både her og i all anna regional planlegging.

Samarbeid mellom kommunar, frivillig sektor, institusjonar og verksemder, stat og fylkeskommune er ein føresetnad for utforming og gjennomføring av planen. Dette er difor ikkje ein fylkeskommunal plan, men ein plan for heile fylket. Ein planperiode på 12 år gjer det naturleg å identifisere langsiktige utfordringar, og med særleg behov for samordning mellom forvaltningsnivå og sektorar.

Dei politiske prioriteringane som ligg til grunn for den endelege planen vil være viktige for kulturpolitikken i Vestland i heile planperioden 2023-2035.

1.3. Høyring av planprogram

Planprogrammet for regional plan kultur, idrett og friluftsliv 2023 – 2035 vart vedteke sendt på høyring og offentleg ettersyn av fylkesutvalet 2. mars med frist 20. april 2021.

Det kom 78 skriftlege innspel. I tillegg har om lag 300 delteke på totalt 4 høyringsmøter. 5 statlege organ, 11 kommunar, 2 fylkeskommunale og 6 kommunale råd har gitt innspel. 29 frivillige organisasjonar fordelt på 10 kunst og kultur, 7 kulturarv, 1 idrett og 5 friluftslivsorganisasjonar, saman med 6 organisasjonar som vert kalla andre organisasjonar innan frivilligfeltet. Av kulturinstitusjonar er det 8 museum, 9 kunst og kulturinstitusjonar og 2 andre, til saman 19 institusjonar som har svart. Den siste gruppa er 6 organisasjonar gruppert under typen andre. Dette er t.d. politiske parti, næringsorganisasjonar og Den norske kyrkje.

Høyringsinnspel er gode, varierte og velformulerte. Mange støttar val av plantema og peiker på at desse fungerer godt. Det har kome inn ei rekke nye forslag. Mange etterlyser større fokus på eige felt og har gode innspel til strategiar. Det er gjennomgåande at friluftslivet sine aktørar etterlyser fagplanar. Andre aktørar er opptekne av at idrett og friluftsliv må få eigen omtale. Vidare er det mange innspel på satsingar, prioriteringar og tiltak som vert følgt opp i det vidare planarbeidet. Dette gjeld også mange innspel på at kunnskapsgrunnlaget for planen bør styrkast.

Det er utarbeidd høyringsrapport med overordna drøfting av tema og utfordringar som mange har spelt inn. Det er også korte vurderingar av kvart enkelt innspel. For dei som ønskjer å sette seg inn i kvart høyringsinnspel ligg desse samla på vlfk.no under sida for arbeid med regional plan for kultur, idrett og friluftsliv.

1.4. Visjon for planarbeidet

Visjonen om eit rikt og mangfaldig kulturliv i heile fylket til glede og nytte for alle innbyggjarane, er utgangspunkt for planarbeidet. Det vert lagt til grunn at kultur bidreg til utviklinga av Vestland med si skapande og samfunnsbyggande kraft.

Visjonen vert justert, vidareutvikla og forma i løpet av planarbeidet.

1.5. Viktige omgrep

Kultur - eit samleomgrep

Omgrepet *kultur* er ei fellesnemning for så ulike fenomen som kunst, ållmen kultur, kulturformidling, idrett og friluftsliv, frivillig arbeid, kulturmiljø og kulturarv, museum, arkiv og kulturhistorie, den kulturelle grunnmuren i lokalsamfunna, organisasjonsliv, kulturskular, møteplassar, bibliotek og kulturhus, anlegg for fysisk aktivitet og for kunst og kultur, kulturell og kreativ næring og opplevingsøkonomien med t.d. reiseliv, filmnæring og turisme tufta på kulturell eigenart.

Dette gjer det utfordrande å omtale kultur under eitt. Men, når planen likevel nyttar samleomgrepet *kultur* inkluderer dette alle sektorane over. Ingen vert ekskluderte frå fellesskapet, sjølv om nemninga kan vere framand for enkelte.

Dette kan også gjere det lettare å einast om dei viktige kulturelle utfordringane og setje felles mål, sjølv om dei ulike delsektorane framleis vil arbeide ut i frå egne føremoner og føresetnader.

Det utvida kulturomgrepet

Det utvida kulturomgrepet har vore brukt i forminga av norsk kulturpolitikk sidan 1970-tallet. Det er ikkje alltid klart kva dette kulturomgrepet inneber, men eit grunntrekk synst å vere at ein legg vekt på eit vidare register av faktorar som er med og gir livsmiljøet kvalitet. Særleg blir verdien av skapande eigenaktivitet i alle skiftande former understreka.

Et uttrykk for at det utvida kulturomgrepet framleis er retningsgjevande for norsk kulturpolitikk, finn ein i kulturlova frå 2007 der det gjennomgåande vert snakka om offentlege styresmakter si plikt til å legge til rette for og fremme kulturverksemd der ein både skal

- a) skapa, produsera, utøva, formidla og distribuera kunst- og andre kulturuttrykk,
- b) verna om, fremja innsikt i og vidareføra kulturarv,
- c) delta i kulturaktivitet,
- d) utvikla kulturfagleg kunnskap og kompetanse

Ein fordel med et slikt opent kulturomgrep er at det gir fleksibilitet til å tilpasse kulturpolitikken til ulike samfunnsendingar. Mange av innvendingane som har blitt reist mot det utvida kulturomgrepet knyter seg til den same openheita.

Kultur som samfunnsbyggande kraft

Kultur kan hjelpe oss å forstå og utfordre oss sjølve og samfunnet vi lever i. Dette har ein eigen verdi, og er avgjerande i utviklinga av enkeltmenneske, grupper og samfunn. Kultur del av identiteten vår, men bidreg samstundes til å utvikle og utfordre den. Kultur kan utvide fellesskapet og skape større mangfald. I krisetider er kultur er ei kraft for å mobilisere til kreativ omstilling og styrka samhald.

Vestland er eit samansett fylke med store geografiske avstander og demografiske skilnader mellom by og distrikt. Det er tradisjon med eit rikt og desentralisert kultur, idrett og friluftsliv, med eit mangfald av tilbod i lokalsamfunna. Dette er ei kraft som byggjer samfunn og fellesskap nedanifrå og opp. Det er ein føresetnad at alle har moglegheit til kulturell deltaking, oppleving eller skaping. I tillegg til den samfunnsbyggjande dimensjonen, bidreg kultur til den einskilde si læring og kompetansebygging. Desse perspektivet er del av planprosessen.

Planarbeidet byggjer vidare på erkjenninga av den viktige rolla og ansvaret storbyen Bergen har som drivkraft i ein heil landsdel. Saman med profesjonelle fag- og produksjonsmiljø i regionsentra, er dette ei kraft som kjem heile fylket til gode. Samspel med ressursane i mange mindre lokalsamfunn i heile Vestland skaper eit godt potensiale for samfunnsutvikling.

I samspelet mellom offentlege aktørar, frivilligheita, organisasjonane og det profesjonelle kulturlivet ligg også sentrale ressursar for den framtidige kulturpolitikken. Med bruk av desse ressursane skal den regionale planen leggje til rette for eit sterkt og uavhengig kultur, idrett og friluftsliv med førsteklasses kvalitet, og som kan hevde seg i både nasjonal og internasjonal samanheng.

Den kulturelle grunnmuren

Omgrepet vart tatt i bruk av Enger-utvalet i Kulturutgreiinga 2014, og omfattar folkebibliotek, kulturskular, kino, den lokale kulturfrivilligheita og fritidsklubbar. Dette er eit viktig kommunalt perspektiv for det vidare planarbeidet.

Partnarskapen

Her vert omgrepet brukt som nemning for deltakande aktørar i planprosessen. Plan- og bygningslova definerer kven som skal vere ein del av planarbeidet og kven som bør vere ein del. Stat og kommunane har *rett og plikt* til å samarbeide i utarbeidinga av regional plan. Regionale institusjonar, kunst og kulturlivet, frivillig sektor og institusjonar *bør* vere ein del av planarbeidet. Dei er ikkje bundne opp til å delta, men er berørte partar og interessentar. Det er ønskjeleg at dei er med.

2. Plantema

Kva er eit plantema?

Plantema er overordna og utvalde områder som ein skal arbeide med dei neste 12 åra. Eit plantema skal vere relevant for heile planperioden og peike på behovet for konkret handling og felles satsingar.

Plantema skal vere aktuelle for aktørane i regionen, dei skal mobilisere til samhandling på tvers av faggrenser, og skape eit større, sterkare og meir heilskapleg kulturfelt. Plantema skal bidra til å realisere ambisjonane i Utviklingsplan for Vestland 2020-2024, men på kulturen sine premisser:

- Kultur har ein eigenverdi og er ein viktig utviklingsfaktor for enkeltmenneske, grupper og samfunnet som heilskap. Kultur bidreg til å forsterke identitet og samhald, men også til å utvide fellesskapet og skape større mangfald.
- Det frivillige arbeidet er stort og famnar mange ulike område og sektorar. Dei frivillige organisasjonane er rekna som bærebjelkar i samfunnet. 45 % av innbyggjarane på Vestlandet er aktive i eit variert utval av frivillige organisasjonar.
- Alle i fylket skal ha moglegheit til å vere fysisk aktive kvar dag. Den fysiske aktiviteten blir skapt i kommunane, i lag og organisasjonar. Fysisk aktivitet heng saman med livskvalitet og har stor verdi både for individet, lokalsamfunnet og storsamfunnet. Å leggje til rette for organisert aktivitet og idrett, eigenorganisert aktivitet og eit aktivt og variert friluftsliv er viktig.
- Friluftsliv er ei viktig kjelde til folkehelse, naturopplevingar, rekreasjon og meistringsglede.
- Kunst og kultur kan hjelpe oss å forstå og utfordre oss sjølve og samfunnet vi lever i. Vestland skal vere pådrivar for eit sterkt og uavhengig kunst- og kulturliv med førsteklasses kvalitet, og ta ein sentral plass på den nasjonale og internasjonale scena.
- Kunst og kulturformidling gjennom sterke institusjonar og kunnskapsbyggerar som t.d. arkiv, bibliotek og museum er viktige brikker i kvardagslivet til innbyggjarane i fylket og kan løfte verdiskaping og samfunnsverdi i fylket.
- I krisetider vert det spesielt synleg at kultur evnar å mobilisere til kreativ omstilling og styrke samhaldet.
- Vestland har tradisjon for eit rikt og desentralisert engasjement og aktivitetstilbod gjennom kunst og kultur, idrett og friluftsliv, både gjennom frivillig aktivitet og gjennom eit profesjonelt tilbod. Det er eit mangfald av tilbod i lokalsamfunna. Dette skal vi bygge vidare på som ressurs for skaping, oppleving og innovasjon, gjennom godt samarbeid mellom offentlege aktørar, frivilligheit og profesjonelle aktørar.
- Storbyen Bergen og regionsentera er viktige med sterke fag,- og produksjonsmiljø som kjem heile regionen til gode i samverke med lokalsamfunna i heile fylket.
- Utviklingsplanen for Vestland legg vekt på at Vestland skal vere ein pådrivar for berekraftig utvikling i ein styrka region. For å nå berekraftsmåla må vi jobbe på tvers av fag og sektorar og mellom forvaltningsnivå. Regional plan for kultur, idrett og friluftsliv skal bidra til å oppfylle desse langsiktige måla gjennom sine sentrale plantema.

På bakgrunn av måla i utviklingsplanen er det peikt ut fire sentrale områder der ein i løpet av planarbeidet vil forme innhald og tiltak:

- Vestland - ein leiande region for kultur, idrett og friluftsliv
- Berekraft
- Demokrati, deltaking og mangfald
- Verdiskaping

Desse fire plantemaa vert utgangspunkt for arbeidet med regional plan. Dei set kultur i sentrum i løysinga av aktuelle samfunnsutfordringar og inviterer aktørar frå heile Vestland med i prosessen.

2.1. Vestland - ein leiande region for kultur, idrett og friluftsliv

Å vere leiande.

Å vere leiande er ein ambisjon. Det er å setje kultur i sentrum for samfunnsutviklinga, ikkje ein konkurranse mot andre sterke miljø. Det inneber å få det beste ut av eigne ressursar, utvikle gode løysingar og tiltak som er tilpassa Vestland sitt kulturliv, og med kvalitet i alle ledd. Det kan innebære å

understøtte og utvikle det unike i storbyen, men like gjerne at ein prioriterer behova i eit breitt og variert kulturliv i heile fylket. Leiande kan ein også vere ved å pprioritere behova i alle dei profesjonelle og frivillige fagmiljøa, om det gjeld kompetanse eller fysiske anlegg. For at Vestland skal bli leiande må kulturplanen vise tydeleg retning. Ei leiande posisjon krev politiske ambisjonar i staten, fylkeskommunen og kommunane. Desse ambisjonane må vekse fram gjennom planarbeidet, og i god dialog med kulturlivet sine aktørar.

Kulturpolitiske prioriteringar bidreg til å bygge regionen, i samspelet mellom profesjonell, frivillig, kommune, fylkeskommune og stat. Planarbeidet må difor legge opp til korleis samarbeid og dialog mellom forvaltningsnivåa, og mellom sentrale institusjonar innan kultur, idrett og frivillig verksemd, kan bli så god som mogeleg. Det vil gjere det enklare å bidra til ein relevant nasjonal kulturpolitikk, med auge for regionale behov og prioriteringar i Vestland.

Kulturelle fyrtårn?

Å vere leiande kan peike på unike, kulturelle fyrtårn som løftar og inspirerer. I Vestland finn vi fleire miljø, institusjonar og satsingar som er leiande i nasjonal og internasjonal samanheng: Som tek del i samfunnsutviklinga, driv fram endringar, fremjar refleksjon, skaper gode opplevingar eller stimulerer til deltaking. Her ligg føresetnad for eit demokratisk samfunn, potensiale til å utvikle lokalsamfunn og byar, eller trekke til seg kompetanse og arbeidskraft.

På grunnlag av innkomne høyringssvar vil planarbeidet avklare kva fyrtårn ein evt skal løfte fram. Døme kan vere:

- **Kulturarv**
 - Verdsarv (Bryggen, Urnes, Vestnorsk fjordlandskap)
 - Folkemusikk og folkedans
 - Museum og arkiv
- **Kunst:**
 - Bergen som ein leiande motor innan nyskapande kunst på internasjonalt nivå, og andre institusjonar utanfor byen
 - Vestland som festivalfylke
- **Språk**
 - Nynorsk språk med Vestland som kjerneområde
 - Litteratur
- **Natur**
 - Opplevingskvalitetane i Vestlandsnaturen og friluftslivet
- **Frivillighet**
 - Lags- og organisasjonslivet, td idrettsrørsla

Kulturarv

I Vestland er tre stader skrivne inn på Unesco si verdsarvliste. Ingen andre fylke har så mange. Desse tre saman med musea og arkiva sine samlingar, og folkemusikk- og dansetradisjonen er høgdepunkt i

ein svært rik kulturarv. Vestland er elles opphav til viktige institusjonar for å skape norsk identitet og som i dag er nasjonal kulturarv. Gulatinget var ei sentral, lovgjevande forsamling. Selja var det viktigaste religiøse senter på Vestlandet i den tidlege kristningsfasa på 1000- og 1100-talet. Sankt Sunniva er den einaste kvinnelege helgenen i Noreg, og var ein av dei viktigaste helgenane i Noreg ved sida av Olav den heilage og St. Hallvard. Mellomalderen og Bergen som landets hovudstad er ein annan viktig historisk referanse. Moster er viktig for kyrkja.

Kunst

Med Noreg sin nest største by har Vestland særleg føremon og føresetnad for å vere leiande. Dei sterke kunst, kultur- og kunnskapsinstitusjonane i Bergen stiller Vestland i ei særstilling blant fylka i landet. Eit sterkt miljø tiltrekker seg også kunstnarar og andre mindre grupperingar med eit svært høgt fagleg nivå. Samspel med resten av regionen gir dette utviklingsmoglegheiter for heile Vestland. Bergen er ein motor, og planarbeidet må drøfte korleis ein kan styrke kontakten mellom kunst- og kulturaktørar i Bergen og miljøa andre stader i fylket.

Men, også utanfor fylkeshovudstaden finn ein kunst-, kulturinstitusjonar, prosjekt og tiltak som markerer seg i nasjonal og internasjonal samanheng. Det profesjonelle kunst- og kulturlivet i regionen har ei sterk drivkraft, er innovativt og formidlar høge ambisjonar. Det trengs ein sterk kulturpolitikk for å følgje opp desse initiativa. Sjølve kunsten og kulturen må vere fri, men for at desse miljøa skal forsette å eksistere og utvikle seg, trengs samordna innsats frå kommune, fylkeskommune og stat.

Språk

Nynorsk er språkleg fellesskap som har vore med å skape ein felles identitet i skriftspråk og målbruk. Vestland er kjerneområde for nynorsk. Nynorsk har ein sterk posisjon i nyare norsk litteratur. Planen bør drøfte korleis ein kan og ein kan utvikle og styrke bruken av nynorsk som kvardagsspråk og kunstspråk.

Natur

Vestlandsnaturen er utan like: som kjelde til bruk og opplevingar. Dette er også grunnlaget for ein omfattande friluftstradisjon, noko som er eit opplagt tema i planarbeidet.

Frivilligheit

Lags- og organisasjonsarbeid har vore avgjerande i framveksten av samfunnet på Vestlandet. Frivilleg arbeid er ei rørsle som særleg er sterk innanfor idretten.

Frivillig verksemd er ein berebjelke i lokalsamfunna. Frivillig sektor er stor og mangfaldig, og fremjar deltaking, engasjement, inkludering, folkehelse, lokalsamfunnsutvikling, velferd og demokrati. Den frivillige innsatsen er stor og aukande, og vil kunne bli endå sterkare gjennom samspel med offentleg og privat sektor. Den delen av frivilligheita som er knytt til kultur, idrett og friluftsliv har ein viktig eigenverdi for den enkelte si personlege utvikling og for utviklinga av det demokratiske samfunnet, og er eit naudsynt grunnlag også for utviklinga av den profesjonelle delen av kulturlivet

Andre tema der ein kan ta ein leiande posisjon

Kontakt med utlandet har alltid vore viktig for kystfylket Vestland. Dette vil også vere eit tema i planarbeidet. I det globaliserte samfunnet er ein nøydd til å sjå ut over fylkes- og landegrensar, særleg om ein har ambisjonar om å vere leiande. I det profesjonelle kunst- og kulturlivet er internasjonale nettverk og samarbeid ein naudsynt del av verksemda. På idrettsfeltet er internasjonal utveksling og

kontakt sjølvsagt. I Vestlandshistoria er kystkulturen og sjøfarten, den eldste historie med lovgiing og kristning, verdsarven på Urnes og Bryggen symbol på den tidlige kontakten med resten av verda. Å vere vertskap for turistar og tilby oppleving av kultur og historie i Noreg er også ein type internasjonal verkesemnd.

Kulturbygg, anlegg og arenaer for fysisk aktivitet og andre møteplassar for aktivitetar og formidling er viktige for å skape eit rikt frivillig kulturliv.

Planen skal drøfte behovet for samspel mellom profesjonelle og frivillige kulturorganisasjonar og mellom kommunane og frivillig verksemd. Samspelet mellom kulturturnæring, kulturarv, reiseliv og kjernekompetanse i vårt sterke teknologimiljø har eit stort utviklingspotensiale.

Alle innbyggerane i Vestland skal få del i aktivitetar uavhengig av sosial og kulturell bakgrunn. Vi har eit ansvar for å vere aktuelle og relevante for meir enn ei lita gruppe i befolkninga. Kultur har eit dannelsingsaspekt, der det deltakande, engasjerte og reflekterte mennesket er målet. For å oppnå dette, må tilboda gi rom for skapande verksemd, opplevingar og læring, og motivere til kritisk tenking og refleksjon.

Nyskaping og innovasjon

Nyskaping og innovative modellar for å utvikle anlegg og arenaer for kultur, idrett og friluftsliv er forankra i vedtatt anleggspolitikk. Vestland skal vere leiande i vidareføringa av denne utviklinga, og utfordre nasjonal politikk og etablerte former. Det skal ligge kunnskap til grunn, og vere kvalitet i prosess og gjennomføring. Dette for å kunne skape attraktive, målretta anlegg som er treffsikker og svarar på utfordringane i samfunnet.

Utviklinga innan digital teknologi opnar kultur for innovasjon knytt til uttrykk, kulturarv, deltaking og formidling.

Kulturminne og kulturmiljø er viktige samfunnsressursar som i større grad må nyttast for å utvikle eit variert næringsliv og auka sysselsetting. Næringsutvikling med basis i kulturminnevernet kan mellom anna bidra til verdiskaping i reiselivet.

Nye kunst- og kulturuttrykk må vekse fram både i forlenging av tradisjonelle former og som nyskaping og utvikling av kulturuttrykk. Kulturlivet må utviklast fritt og uavhengig. Kunst og kulturliv er med på å sette viktige samfunnsmessige spørsmål og problemstillingar på dagsorden.

Forsknings- og utviklingsarbeid på kultur vil vere viktig i forminga av framtidig kulturpolitikk. Kunnskapsinstitusjonar som bibliotek og høgskular skal gi lik tilgang til kultur, informasjon, kunnskap og vere gode læringsmiljø.

2.2. Berekraft

Vestland vil vere eit føregangsfylke på berekraftig utvikling, og dette omfattar også utvikling innanfor kultur, idrett og friluftsliv. Korleis kan vi sikre ei berekraftig samfunnsutvikling gjennom sosiale, miljømessige og økonomiske faktorar? I arbeidet med den regionale planen vert FN sine berekraftsmål sett i samband med det breie kultur, idrett og friluftslivfeltet i Vestland. Slik tek ein også sikte på å oppfylle ambisjonane i utviklingsplanen.

Berekraft har fleire perspektiv. Det breie perspektivet gjeld berekraftig forvaltning av natur, landskap og kulturverdiar. Dette kan vere fokus på sirkulær økonomi, eller som pådrivar for klimaomstilling og nullutslipp. I ein kulturplan vil denne omstillingsprosess måtte drøfte kva det grønne skiftet på kulturområdet inneber av endringar: td for forvaltninga av kulturarven, ved bruk av miljø- og klimavennlege alternativ ved transport- og reiseverksemd på arrangement, for gjenbruk og delingskultur i kulturliv og frivillig arbeid, eller kanskje ved at kulturarrangement vert gjennomførte på heilt nye og miljøvenlege vis? Eit anna perspektiv peiker på behovet for berekraftig infrastruktur, der ein sikrar at alle funksjonar og støttefunksjonar for å gjennomføre kulturtiltak i regionen er til stades. Dette kan vere tenlege arenaer i idretten, arrangementskompetanse hjå festivalane, eller kunnskap om gjenstandsbevaring i musea. Her er spørsmåla mange. Det vidare planarbeidet må definere berekraft i ein kulturell samanheng.

Som eit resultat av regjeringa sin strategi for grøn konkurransekraft vert det utarbeidd vegkart for grøn konkurransekraft, no også for kultur. Føremålet er at kultursektoren skal ta sin del av ansvaret, bidra til å gjere Norge grønare, og kartlegge kvar ein kan gjere ein forskjell for klima og miljø. Vegkartet er ein modell for omstilling, der ein skal skildre utfordringane, skissere mål og lansere tiltak og satsingar. Utviklingsplan for Vestland legg FN sine berekraftsmål til grunn for all utvikling i Vestland. Å utarbeide grønne vegkart er i tråd med måla som er sett opp, der mål 2 er «Klima og miljø som premiss for samfunnsutvikling». Vestland må bidra inn i eit grønt vegkart for kultur.

Det er aukande medvit om klima og berekraft i kultur, idrett og frivillig verksemd. Feltet bidreg mykje i dag gjennom å vere ein del av klimaløysinga og det vil på sikt gi eit meir berekraftig kulturliv i regionen. Korleis skal ein saman realisere potensialet for å bidra til berekraftig utvikling? Kultur kan i seg sjølv vere eit alternativ og korrektiv til eit kommersielt samfunn er forbruk står i sentrum. Det kan fremje andre verdiar som er meir berekraftige, der m.a. vern, ivaretaking og nytting av gamle bygg kan vere gode alternativ.

FN sine mål for sosial berekraft vert særleg vektlagt i arbeidet med regional plan. Møteplassar som er universelt utforma og tilgjengeleg for alle, anlegg og arenaer for fysisk aktivitet og kulturaktivitet saman med eit livssynsoppe samfunn med inkluderande strukturar både for nye innbyggjarar, menneske med ulike behov for tilrettelegging og eit aldersvennleg samfunn er ein del av sosial berekraft.

Måla i Stortingsmelding nr 16, Nye mål i kulturmiljøpolitikken ligg til grunn; engasjement, berekraft og mangfald. Klimaendringa sin effekt på kulturmiljøet er aktualisert dei siste åra. Forvaltinga av kulturarven må sjåast i samheng med og som ein integrert del av klima – og miljøforvaltinga. Bevaring av kulturmiljø kan samstundes bidra til den sirkulære økonomien og reduksjon av klimagassutsleppa. Bygg- og anleggssektoren står åleine for om lag 30% av det globale klimagassutsleppa. Av dette er 80% av utsleppa knytt til byggevarer. For å redusere klimaavtrykket må eksisterande bygningsressursar i større grad takast vare på gjennom bruk, ombruk, gjenbruk og transformasjon. Nye reparatørar vil skape nye arbeidsplassar, styrke lokal økonomien og auka bruken av kortreiste, tradisjonelle materialtypar. Å halde kulturlandskapet i hevd kan bidra til å stanse tap av naturmangfald ved at truga arter og naturtypar. Det er eit nasjonalt mål at kulturmiljø skal bidra til berekraftig utvikling gjennom heilskapleg samfunnsplanlegging. Korleis tek vi dette i vare i Vestland?

Den sosiale dimensjonen i berekraftomgrepet omfattar både sosiale og kulturelle aspekt. Kulturarv sitt potensial for å oppnå sosial berekraft kan knytast til kulturarv som fellesverdi og fundament for folk si sjølvforståing, identitet og oppleving av kontinuitet. Arbeid med kulturarv kan vere ein inkluderande og samlande kraft som bygg tillit, skapar tilhøyre og oppleving av fellesskap. Kulturmiljøet er i tillegg knytt til folk sine lokalsamfunn, nærmiljø og kvardagsliv. Gode bygningsmiljø og kulturlandskap bidreg både til trivsel, folkehelse, og livskvalitet.

Eit berekraftig kultur, idrett og friluftsliv føreset også at ein har eitt breitt utval av tilbod og tiltak som sikrar at ein har heile verdikjeder intakt i fylket. Det gjeld t.d. at ein har alt frå kulturskuletilbod til borna, utdanningshøve innan kultur til dei unge og moglegheit for å leve som kunstnar. Eller å sjå på dei ulike ledda som trengs for eit godt kulturliv, slik som publikum, deltakar, utøvar, tilretteleggjar og stader for å utvikle, utøve og formidle kunst og kultur.

Eit berekraftig kulturliv inneberer også at kulturlivet er relevant for alle deler av samfunnet og ulike grupper av menneske. Det er ikkje berekraftig om kulturlivet berre kjenst relevant for utvalde grupper.

Dette er aktualisert av korona-pandemien og dei tiltaka som er sett i verk både for å hindre smittespreiing og tiltaka som er sett i verk for å sikre eit kulturliv etter korona.

Sentrale utfordringar i dag kan vere:

- Arbeid med folkeopplysning, til dømes debatt om klima og miljø, som grunnlag for opplyste val.
- Samskaping i lokalsamfunn som grunnlag for berekraftige løysingar.

2.3. Demokrati, deltaking og mangfald

Deltaking er grunnsteinen i eit demokratisk samfunn. Kultur, idrett og friluftslivsfeltet forvaltar på kvar sine vis gode arenaer for deltaking. Desse skapar band mellom enkeltmenneske og grupper, gir grunnlag for å utvikle tillit til kvarandre, og gjer det lettare å ta individuelt ansvar på vegner av

felleskapet. Aktørane innan kultur, idrett og friluftsliv forvaltar sivilsamfunnet si kraft til å skape samfunnsmessig endring.

Temaet kan også delast i to:

- Demokrati, ytringsfridom og medborgarskap er eit generelt perspektiv som gjeld for alle innbyggjarane (fellesskapet).
- Deltaking, mangfald og inkludering som er tilknytning mellom kvar enkelt og fellesskapet.

Demokrati, ytringsfridom og medborgarskap

FN-sambandet sin definisjon gir demokrati fleire dimensjonar; folkestyre, menneskerettar, borgarane si aktive deltaking og som eit felles verdigrunnlag for innbyggjarane. Dei to siste; aktiv deltaking og felles verdigrunnlag er i fokus her.

Demokrati, rettferd og mangfald er grunnleggjande føringar for det nye omgrepet ytringskultur som eit romsleg kulturomgrep som femnar vidare enn det som gjerne vert omtala som finkultur eller høgkultur. Her er verksemd som har meiningskaping og kommunikasjon som hovudføremål, og mykje av kulturaktiviteten er inkludert i dette, kulturarv (materiell og immateriell), kunstnarleg verksemd og det frivillige kulturlivet. Dette byggar opp mot tanken i stortingsmelding 8, Kulturens kraft, der hovudbodskapen i meldinga er at kunst og kultur er ytringar med samfunnsbyggjande kraft, og at eit rikt og variert kulturliv er ein føresetnad for ytringsfridom og eit velfungerande demokrati. Korleis legg vi til rette for at kultur vert ein arena for ytringsfridom?

Deltaking i frivillig organisasjonsliv er demokratibyggjing frå botnen.

Det er fleire ulike dimensjonar ein kan fokusere på:

- Ytringsrett og ytringsfridom, dette er både ein rett og eit ansvar for den enkelte
- Høve til, og arenaer for dialog og meningsbryting.

Korleis bør det offentlege legge til rette for opne og inkluderande plattformer og arenaer som ikkje er styrt av kommersielle interesser? Dette gjeld både for profesjonell kunst og kultur og for det frivillige feltet. Kunst kan stille andre spørsmål, få oss til å sjå ting frå nye vinklar og kanskje andre løysingar.

Grunnlova sin § 100 gjev ytringsfridomen lovheimla vern.

Medborgarskap er at alle innbyggjarar vert behandla som likeverdige medlemmer av samfunnet, og får oppfylt dei same rettighetene som andre, t.d. gjennom å ha lik tilgang til velferdstenester eller lik moglegheit til å stemme ved politiske val. Det vert også brukt om innbyggjarane sine plikter og deira aktive deltaking i samfunnet.

Menneskerettane slår fast at "alle har rett til fritt å vere med i det kulturelle livet i samfunnet, til å nyte kunst og til å få sin part av dei vitskapelege nyvinningane og goda som følgjer med dei." Europarådets rammekonvensjon om kulturarvens verdi for samfunnet, Faro-konvensjonen, flyttar perspektivet frå objekt til menneske og samfunn. Konvensjonen anerkjenner at alle har rett til eigen kulturarv, samstundes som ein skal respektere andre har rett til sin eigen kulturarv. Såleis gjeld kulturarv alle. I Vestland gjer frivillig engasjement ein stor innsats for å ta vare på vår felles kulturarv, som eit gode komande generasjonar vil nyte godt av. Det er eit nasjonalt mål at alle skal ha moglegheit til å engasjere seg og ta ansvar for kulturmiljø.

Deltaking, mangfald og inkludering

Inkludering er tilknytning mellom kvar enkelt og fellesskapen. Eit mål for kultur er å mobilisere til eit aktivt medborgarskap der den enkelte har tilgang på arenaer og aktivitetar slik at deltaking i samfunnet er mogleg. Eit godt lokalsamfunn bør ha eit mangfaldig kultur, idrett og friluftslivsfelt med tilgang for alle.

For å lukkast med FN sine sosiale berekraftsmål, må vi ha fokus på integrering, inkludering, mangfald og eit livssynsoppe samfunn. Ytringsfriheit og ytringsmangfald står sentralt, og vil vere viktig på alle arenaer f.eks. i høve rekruttering, likestilling, deltaking i kulturlivet, idrett, både som deltakarar og som arrangørar. For å lukkast, må alle sette dette på dagsordenen og ein må samarbeide på tvers med m.a. skular, næringslivet, kommunar, idrettslag, kulturarenaer, frivillige organisasjonar, m.m.

Ei av hovudutfordringane på integreringsfeltet er å få dei som nettopp er komne til landet i fast og varig arbeid. Her krevst det samarbeid på alle nivå for å gi alle like moglegheiter og sikre deltaking i samfunnslivet, og slik forebygge utanforskap. Dette vil også kunne gi betre levekår og gi mindre ulikskapar.

Kva må til for at vi kan styrke innvandrarane sine moglegheiter til å delta i samfunnslivet og bidra til eit større mangfald på alle felt, slik som næringsliv, idrett, kulturlivet, frivilligheit og i lokalsamfunnet? Korleis gjere alle desse felta enno meir relevante og berekraftig enn dei er i dag slik at Vestland speglar eit mangfaldig samfunn, der alle innbyggerane har like moglegheiter til deltaking i samfunnslivet.

Fylkestinget har vedteke at Vestland fylke skal vere antirasistisk sone. Rasisme og diskriminering er demokratiske utfordringar som hindrar mange menneske frå å delta, bli høyrde og bruke sine ressursar i samfunnet på lik linje med andre. Korleis skal ein fremje mangfald, dialogarbeid og forebygge rasisme og diskriminering? Å auke kunnskap om diskriminering og rasisme i Vestland fylke og utarbeide eit godt kunnskapsgrunnlag om opplevd og strukturell rasisme er viktig for vidare arbeid på dei ulike områda. Her er kommunar, organisasjonar, institusjonar, frivilligheita, næringslivet med fleire viktige for å setje antirasisme på dagsordenen på alle nivå i alle typar organisasjonar. Slik kan Vestland vere eit føregangsfylke for arbeidet med å forebygge rasisme. Det viktigaste er å la antirasismearbeidet bli ein integrert del av alt vi gjer og at kvar einskild må ta ansvar. Dette er eit langvarig arbeid og krev tolmod, då vi skal endre både handlingar og haldningar. Dette arbeidet er sentralt for å sikre at alle tek del i den kulturelle verdiskapinga.

Opne og inkluderande arenaer

Dei sosiale skilnadene i Vestland er aukande og har vore det over tid. Samfunn med større forskjellar har oftare lågare tillit mellom folk, svakare sosiale relasjonar, svakare demokrati og mindre økonomisk stabilitet. Tillit til og mellom folk og institusjonar, oppleving av tilhøyre og høg deltaking i arbeidsliv og fritid er kvalitetar vi bør ta vare på ved å sørge for at folk i Vestland får like moglegheiter til samfunnsdeltaking. Viktige arenaer for deltaking er barnehage, skule og utdanning, arbeid, fritidstilbod og møteplassar. Høg sysselsettingsgrad er viktig for å redusere sosial ulikskap, og inngangen til arbeidslivet vert ofte sikra gjennom deltaking på andre arenaer. Vi veit at utanforskap og einsemnd gir tapt livskvalitet, auka risiko for fysisk og psykisk sjukdom og tidleg død. Høg kvalitet og låge tersklar for å bli med, særskilt i oppveksten, fremjar sunne og aktive liv og robuste innbyggjarar som kan bidra i utvikling av sine lokalsamfunn.

Bibliotek har ein sterk posisjon i samfunnet som trygt, nøytralt og ope offentleg rom med gratis tilgang til kunnskap og kulturopplevingar. Biblioteket inviterer til møte mellom menneske på tvers av generasjonar, kulturar, religion, sosial bakgrunn, funksjonsevne og kjønn, og med særleg fokus på å gi innbyggjarane like moglegheiter for å vere aktive medborgarar.

Distriktsvenlege og desentralisert tilbod som gir gode føresetnader for regional kompetanseutvikling for dei som ikkje bur nærme større sentra, kompetanseutvikling som fremjar demokrati, medborgarskap, livskvalitet, og dermed velferd i samfunnet.

For å lykkast i dette må Vestland ha eit levande, rikt og variert kultur, idrett og friluftslivstilbod i heile fylket. Lokale tilbod nært der folk bur og lever gir deltaking og engasjement. Dette gjeld særleg overfor barn- og unge, men også godt innarbeidde lågterskeltilbod og gode møteplassar for folk på tvers av alder, etnisitet, språk, kultur og religion. Møteplassar vert eit viktig tema på tvers av felt og forvaltingsnivå. Sivilsamfunnet si rolle og samhandling med offentleg sektor vert eit viktig fokus for planarbeidet.

Gode anlegg og arena for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv skal legge til rette for deltaking og inkludering. Det er innbyggjarane sitt behov for aktivitet som skal liggje til grunn for kva anlegg som skal byggast. Eit godt kunnskapsgrunnlag, god planforankring, samhandling mellom offentleg, frivillig og privat sektor på ulike nivå kombinert med ei brei medverknad frå innbyggjarar er avgjerande for å kunne møte framtidens behov.

Kulturbygg er også gode møteplassar og arenaer for kunst og kulturformidling, deltaking og aktivitet. Korleis tek ein i vare og vidareutviklar kulturbygga i fylket?

Digital deltaking

Vi lever i eit samfunn i stadig utvikling, der ny teknologi og digitalt innhald er med på å endre rammene for korleis vi lever. I en slik samfunnsutvikling ligg det ein fare for at det kan oppstå digitale skilnader i befolkninga. Tilgjenge, brukarmedverknad og nyskaping er sentralt som grunnlag for å motverke dette.

Kunnskap og opplysning på nettet konkurrerer og taper tidvis for falske nyhende, rykte og propaganda. Eit sterkt kulturliv som opplyser og utfordrar fungerer som ei viktig motkraft til dette. Korleis legg ein til rette for digital deltaking i Vestland, kva fordeler og ulemper kan dette ha?

For å skape godt digitalt innhald må ulike aktørar innanfor kultursektoren samarbeide med kvarandre og med frivillig sektor.

Bevaring og formidling er to av kjerneoppgåvene for kulturarvsinstitusjonane innan arkiv, bibliotek og museumsfeltet, der regjeringa sitt mål er at samlingane skal vere søkbare og tilgjengelege på tvers av heile feltet, og at innhaldet skal formidlast på ein brukarorientert måte. Digitalisering eit viktig verkemiddel i bevaringsarbeidet. Dette stiller store krav til ein god digital infrastruktur og gode fellesløysingar. Nasjonale og regionale aktørar spelar ei viktig koordinerande rolle her.

Eit meir digitalisert samfunn må også lære seg reglar som er sentrale for digital bruk og digital deling, som opphavsrett og personvern. I kultursektoren vil det alltid vere eit mål å finne ein balanse mellom interessene til dei som har opphavsrett og til samfunnet og brukarane. Dette er eit viktig punkt også for kunst og kulturnæringane.

2.4. Verdiskaping

Ei brei tilnærming til verdiskaping handlar om å sjå samanhengar mellom kulturell, økonomisk, miljømessig, og sosial verdiskaping, og å nytte dette samspelet til å skape meirverdi. Kultur, idrett og frivillig verksemd er viktige regionale verdiskaparar. Verdiskaping kan forståast som det å produsere ei teneste eller eit tilbod som er nyttig, enten i seg sjølv eller fordi godet skal brukast vidare i ein annan samanheng. Verdiskaping skaper direkte eller indirekte velferd. Vestland er kjenneteikna av eit kulturfelt som fremjar fornying og utvikling. Det er viktig å likestille dei ulike formene for verdiskaping. Det må anerkjennast at i eit velfungerande og framtidretta samfunn er den sosiale, kulturelle og miljømessige verdiskapinga like viktig som den økonomiske.

Kultur har ein eigenverdi og er samstundes ein samfunnsbyggande kraft. Kultur bidreg til å forsterke identitet og samhald, men og til å utvide fellesskapet, utfordre og skape større mangfald. I botn for vår tenking om kulturell verdiskaping ligg det at alle får ta del i samfunnet, uavhengig av kulturell og sosial bakgrunn, alder og funksjonsevne. Korleis tek ein i vare det i framtida?

Kunst- og kulturuttrykk kan hjelpe oss å forstå og utfordre oss sjølv og samfunnet vi lever i og er ein viktig utviklingsfaktor for enkeltmenneske, grupper og samfunnet som heilskap. Menneska i eit kvart samfunn treng livsinnhald, refleksjon og forståing av seg sjølv og andre. Dette er viktige samfunnsverdiar. Det enkelte kunstverk eller kulturoppleving kan gi menneska innsikt, erkjening og livsinnhald, og er soleis med på å skape verdiar også i samfunnet.

I krisetider vert det spesielt synleg at kultur evnar å mobilisere til kreativ omstilling og styrke samhald. Vestland har tradisjon for eit rikt og desentralisert frivillig, kultur, idrett og friluftsliv, med eit mangfald av tilbod i lokalsamfunna. Skal ein i Vestland bygge vidare på dette som ressurs for skaping, oppleving og innovasjon? Korleis gjer ein det, gjennom godt samarbeid mellom offentlege aktørar, frivilligheit og profesjonelle aktørar?. Bergen og regionsentera er viktige som sterke fag- og produksjonsmiljø som kjem heile regionen til gode. Er ambisjonen at Vestland skal vere pådrivar for eit sterkt og uavhengig regionalt kunst- og kulturliv med førsteklasses kvalitet, og ta ein sentral plass på den nasjonal og internasjonalt scena.

Den frivillige idretten og friluftsansisasjonane gir eit tilbod til mange gjennom tilrettelagt aktivitet, der glede, meistring, inkludering, rekreasjon og gode opplevingar er kjerneverdiar. Deltaking i frivillige lag har ein meirverdi som sosial møteplass, arena for fellesskap, danning av meining og opplæring i frivilligheitskultur i tillegg til sitt demokratiske fundament. Fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv har

eigenverdi som er knytt til oppleving av glede, meistring, sosialt fellesskap. Det har også ein nytteverdi med positiv verknad på folk si fysiske, sosiale og mentale helse.

Den einskilde har ulike ønskje og føresetnader for å vere aktiv. Tilhøvet mellom organisert aktivitet, eigenorganisert fysisk aktivitet og kommersielle interesser er endra. Desse endringane må takast omsyn til i all planlegging. Korleis sikrar ein dette i Vestland?

Kulturelle kraftsenter

I Vestland har vi materielle og immaterielle kulturminne, verdsarvområde, festivalar, institusjonar, kulturverksemder, idrettsmiljø og andre fagmiljø som fungerer som kulturelle kraftsenter. Desse har store ringverknader regionalt og viser igjen i nasjonal og internasjonal samanheng. Desse er kraftsenter i form av sterke fagmiljø, eller dei er sentrale element i kunst og kultur frå fylket, til inspirasjon og som byggesteinar i nye satsingar. Korleis tek vi vare på og stimulerer desse kraftsentera?

Sosial verdiskaping handlar om utvikle produkt eller tenester som løyser sosiale utfordringar på en ny måte. Stimulering til sosialt entreprenørskap kan bidra til eit fullverdig tilbod ved å skape nye, lokale arbeidsplassar. Utvikling av ny digital teknologi og infrastruktur kan vere ein del av løysinga for å fremje kvalitet og nærleik til brukar. Kulturlivet og frivillig sektor er ein ressurs i digital utvikling og sosialt entreprenørskap.

God tilgang til offentleg informasjon og tenester er ein av føresetnadene for at velferdsstaten skal fungere. Det er òg ein demokratisk rett. Samlingar i arkiv, bibliotek og museum (abm) er ein del av det felles nasjonale minnet vårt. Ved å digitalisere kulturarven kan ein både ta vare på den, gjere den tilgjengeleg og formidle den vidare til kven som helst, kvar som helst.

Kulturarven er ein ressurs for forskning, undervisning og kultur- og samfunnsutvikling. Godt digitalt innhald er ein nøkkel til kunnskap og verdiskaping. Å gjere store delar av det digitaliserte materiale tilgjengeleg under frie lisensar, ein digital allmenning, vil vere ein stor ressurs for mange aktørar. Kulturen vil kunne utvikle seg vidare og materialet kan gå inn i eit kulturelt kretsløp som inkluderer kulturell og kreativ næring, reiseliv og opplevingsnæring, forskning, lokalsamfunnsutvikling med meir. Korleis utviklar ein dette vidare?

2.5. Tverrgående område

Høyringsinnspela viser at det også er behov for å synleggjere dei utfordringane som grip på tvers:

- Barn og unge sine oppvekstvilkår
- Universell tilrettelegging, alders- og funksjonsvennlege samfunn
- Folkehelse
- Integrasjon og inkludering
- Digitalisering
- Internasjonalisering
- Klima og miljø
- FOU, kompetanse og nettverksarbeid

Desse temaa vert tatt med vidare og skal vurderast i alt arbeid med plantema og i arbeidsgrupper. Dei er aktuelle å handsame også i andre overlappande planar, og å innhente kompetanse utanfor kultursektoren.

2.6. Kunnskap og kompetanse

Temaet kunnskapsgrunnlag er viktig for mange på tvers av organisasjon, fagfelt og forvaltningsnivå. Det har kome inn eit overveldande tal innspel som utfyller planprogrammet si korte oversikt over kunnskapsgrunnlag. Ei oppsummering er at mange meiner det er behov for gjennomgang av eksisterande kunnskapsgrunnlag og avdekking av behov for kvar det eventuelt er naudsynt med ny kunnskap.

Konkrete innspel frå høyringa der ein meiner ein må auke kunnskapen er:

- Språkleg situasjon
- Undersøking av profesjonell kunst og kultur
- Konsekvensar for areal- og naturforvaltning, der utvikling av kunnskapsgrunnlag for friluftsliv som fundament for god forvaltning bør gis vekt
- Digital kompetanse
- Kulturarv og ansvarsfordeling med utgangspunkt i nye problemstillingar som følgje av regionreforma.
- Kunnskapsgrunnlag om musea.
- Det må hentast inn meir informasjon og tal som visar at Bergen forsyner Oslo med ressursar av fagleg art, og at desse ressursane trengs her vest om planens målsettingar skal verte nådd.

Det har kome innspel frå UH-sektoren om at deira forskings- og utviklingsarbeid er naturlege samarbeidspartnarar på dette feltet, både når det gjeld kunnskapsgrunnlag og arbeid med ulike plantema.

Det er utarbeidd oversikt over eit stort kunnskapstilfang innan feltet allereie. Dette vert fortløpande oppdatert med eksisterande utgreiingar og rapportar. Dette vert publisert på heimesida til Vestland fylkeskommune. Arbeidet vidare med kunnskapsauke og kunnskapsdeling vert ein prioritert del av planarbeidet m.a. gjennom ei eiga arbeidsgruppe for kunnskap samt å initiere nettverk med faglege tema, bruk av eksisterande nettverk og konferansar som t.d. den årlege kulturkonferansen. Kulturkonferansen 2020 hadde tema som spelte opp mot planarbeidet «Korleis kan kunst og kultur bidra i samfunnsutviklinga og styrkje fellesskapa i Vestland?»

2.7. Planbehov og tilhøve til andre regionale planar

Det har ikkje kome innspel på behovet for nye regionale planar. Men ei rekke innspel til utvida perspektiv på eksisterande plantema og nokre nye plantema. Det vert likevel vist til eit behov for å gå lengre ned i dei ulike tema og tydeleggjere innhald og deltema innanfor kvart plantema, med konkrete mål og tiltak for kvar del, slik at den vert eit reelt verktøy for vidare arbeid innan sektoren

Det har også kome innspel på at det ikkje er naturleg at idrett og friluftslivsfeltet samlast med andre felt i denne planen.

Vidare arbeid vil avklare behov for ev. nye regionale planar, temaplanar eller strategiar. Dette må synleggjerast gjennom dei tre prosessane i planarbeidet. I planprogrammet vert det vist til kva regionale planar vi har og som er planlagt i dag. Regional plan vil vise kva behov vi ev. har for nye regionale planar,

temaplanar og strategiar framover. Handlingsprogrammet vil vise prioriteringar i planarbeidet dei neste åra.

Den regionale planlegginga må koordinerast på tvers av tema for å sikre at planane går i same retning og dekker relevante felt. Regional plan for innovasjon og næringsutvikling og regional klimaplan for Vestland miljø er særleg relevante parallelle planarbeid. Også arbeidet regional plan for senterstruktur som vert starta opp, vil vere relevant.

Vi må også vurdere grensegangar mot den planlagde regionale planen for areal, natur og kulturminneressursar som er signalisert kan kome i neste planperiode.

3. Organisering og deltaking

Regional planlegging er forankra i demokratiske organ på regionalt nivå.

I følge delegeringsreglane i Vestland fylkeskommune har dei politiske utvala ulike oppgåver knytt til regionalt planarbeid.

Prosesen vert difor organisert i to delar, ein politisk prosess jf. Delegeringsreglementet, og ein administrativ organisering som sikrar gjennomføring av planarbeidet og deltaking frå alle delar av kultur jf. plan og bygningslova.

3.1. Politisk organisering

Fylkestinget har følgjande ansvar og oppgåver i plansystemet:

- vedtek regional planstrategi, regionale planar og temaplanar
- vedtek handlingsprogram for regionale planar

Fylkesutvalet har eit overordna ansvar for tverrsektorielt fag- og politikkområde som gjeld heile den fylkeskommunale verksemda. Fylkesutvalet skal ta i vare rolla som samfunnsutviklar, mellom anna ved å sjå regional planstrategi og regionale planar i eit regionalt heilskapsperspektiv. Utvalet har ansvar for den koordinerande prosessen gjennom å skape politisk forankring og sikre at heilskapsomsynet vert ivareteke gjennom regionale planar, og å gje retningsgjevande og strategiske føringar til planarbeidet.

Hovudutvala har dei same oppgåvene knytt til regional planlegging, her hovudutval for kultur, idrett og integrering:

- gi innstilling om vedtak av planprogram innan sitt ansvarsområde
- ta i vare fagansvaret og følgje opp planar innan sitt ansvarsområde
- gje innstilling om høringsforslag og endeleg plan innan eige ansvarsområde
- gje innstilling om revidert handlingsprogram innan eige ansvarsområde

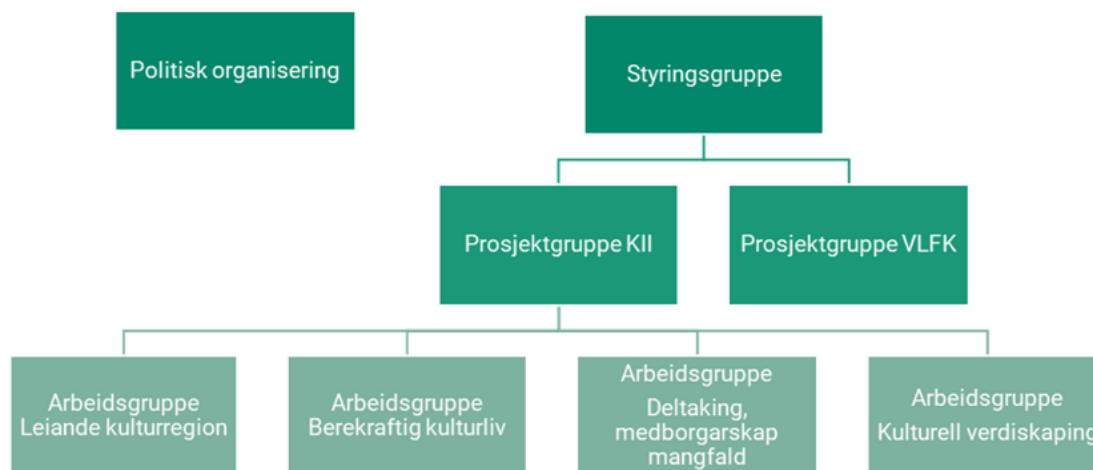
Planarbeid skal ha politisk saksordførar for å styrke den politiske forankringa og gi betre rom for politiske innspel i prosessen. Saksordføraren skal følgje

saka og arbeide for at ho blir best mogeleg opplyst sett frå politisk ståstad. Saksordføraren skal også arbeide for å få til nødvendige politiske avklaringar og forhandlingar i den politiske avgjerdsprosessen. I plansaker trer saksordførar i funksjon frå det tidspunktet planarbeidet startar. Saksordførar skal i desse sakene vere medlem av eventuell styringsgruppe eller tilsvarande.

3.2. Administrativ organisering

Den administrative organiseringa skal ta i vare både gjennomføring av planprosessen og sikre god representasjon og deltaking frå berørte partar i planarbeidet. Dette kan illustrerast slik:

Framlegg til organisasjonskart

Administrativ styringsgruppe

Det vert etablert ei administrativ styringsgruppe som skal ha til oppgåve å bidra til å sette retning i planarbeidet etter politiske signal. Andre arbeidsoppgåver er målformulering, fagleg styring og framdrift i arbeidet. Det vert utarbeidd mandat. Styringsgruppa vert samansett av saksordførar, representantar frå dei formelle deltakarane i prosessen som skal delta, jf. pbl § 8.3. Dette er berørte offentlege styresmakter og organisasjonar. Statlege organ og kommunar har rett og plikt til å delta i planlegginga. Ein kan kalle desse premissleverandørar i planarbeidet.

I tillegg er det naturleg å invitere dei som bør delta i prosessen, dette er ressurseigarane som vert påverka/råka/rørt av planarbeidet. Dette gjeld representantar frå regionalt kulturliv; representantar frå frivillig sektor, profesjonelt kulturliv og kunst og kulturinstitusjonar.

Fylkesrådmannen får fullmakt til å oppnemne styringsgruppe, og peike ut leiar og sekretær og, samt utarbeide mandat og føringar for arbeidet.

Prosjektgruppe

Det vert etablert interne prosjektgrupper som skal ha det daglege arbeidet med planlegginga. Desse skal arbeide med fag og prosess og sikre gjennomføringa av planarbeidet.

Fylkesrådmannen utarbeider mandat og føringar for arbeidet i prosjektgruppa i avdeling for kultur, idrett og inkludering, og for tverrsektoriell prosjektgruppe fylkeskommunen. Deltakarane i prosjektgruppa vert utpeika av fylkesrådmannen etter innspel frå deltakande avdelingar.

Arbeidsgrupper

I tillegg vert det foreslått å etablere arbeidsgrupper for kvart plantema. Desse skal ha ei brei representasjon frå feltet. Fylkesrådmannen får fullmakt til å oppnemne medlemmer i arbeidsgruppene, peike ut leiar og sekretær, samt utarbeide mandat og føringar for arbeidet i arbeidsgruppene.

3.3. Deltaking og medverknadsprosessar

Planlegging og vedtak skal sikre openheit, føreseielege tilhøve og medverknad for alle berørte interesser og styresmakter jf. §1-1 i plan og bygningslova.

Vi vil i stor grad nytte heimesida og digitale medium for å styrke informasjonstilgangen. Det vert oppretta ei planside på vlfk.no med all relevant informasjon.

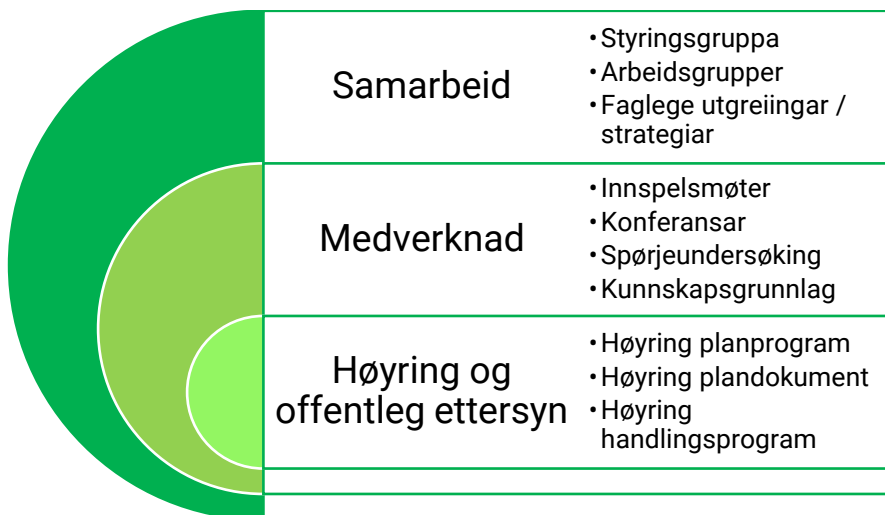
Ein vidare brei medverknadsprosess og forankring i partnerskapen er avgjerande for å få alle aktørane til å oppfatte planen som forpliktande og sikre ein kunnskapsbasert og robust plan med god gjennomføring. Kommunane vil vere heilt sentrale i dette, likeins både profesjonelt kulturliv (institusjonar og det frie feltet), frivillig sektor, m.m. Vi må også legge godt til rette for at regionalstat kan engasjere seg slik krava i plan- og bygningslova føreset.

Det er viktig at det vert ein reell prosess der ulike synspunkt og interesser vert avdekt og handsama.

Deltaking i planprosessen

Plan og bygningslova sine krav til deltaking er minimumskrav.

Det vert skilt mellom tre former for deltaking:

Vestland fylkeskommune har ambisjon om at ein skal køyre ein brei medverknadsprosess under utarbeiding av regional plan.

- i forkant av høyring slik at flest mogleg får høve til å få informasjon og løfte innspel offentlig
- Innspelsmøte tidleg i planprosessen for å avdekke utfordringar og moglegheiter som den regionale partnerskapen ønskjer å spele inn til planprosessen
- Arbeidsgrupper med ekstern deltaking for ulike plantema vert oppretta

I tillegg til dei formelle høyringspunkta ser fylkesrådmannen for seg formelle medverknadsprosessar som:

- Innspels- og drøftingsmøte møte i samband med høyringar
- Temamøte
- Ev innbyggjarundersøking, e.l. spørjeundersøkingar
- Involvering av medverknadsorgana: Fylkesting for ungdom og Vestland ungdomsutval, Fylkeseldrerådet og rådet for menneske med nedsett funksjonsevne

Ein legg opp til tidleg og brei involvering av den regionale partnerskapen. Det vert utarbeidd ei interessentanalyse for å sikre brei og relevant medverknad. Særlege grupper vert sikra aktiv medverknad jamfør § 5-1.

Internt i fylkeskommunen vil vi sikre deltaking frå relevante fagavdelingar og eit sterkt samarbeid med det planfaglege miljøet.

Den politiske forankringa vil vere god gjennom strukturerte møtepunkt.

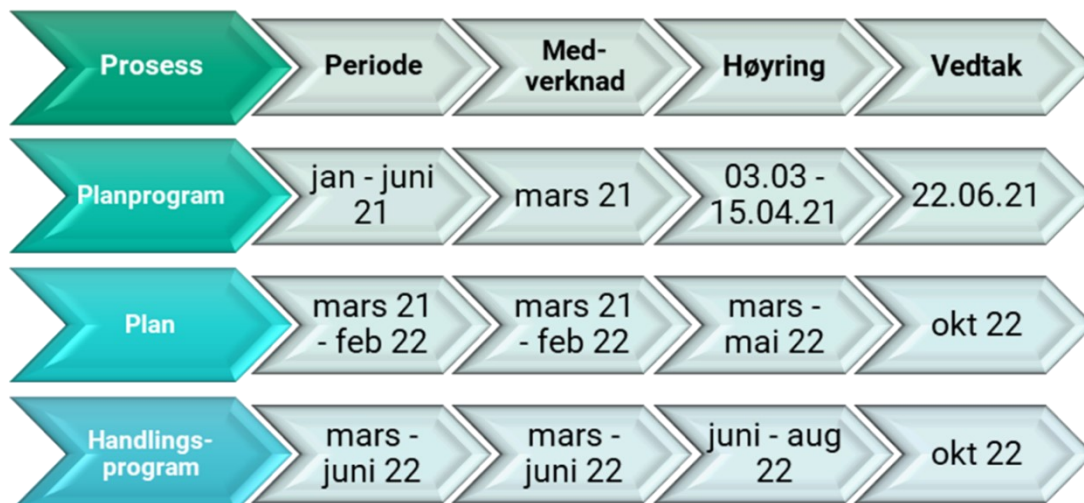
4. Prosess for utarbeiding av regional plan

Plan og bygningslova legg føringar for utarbeiding av regionale planar.

Her er det identifisert tre planfasar som krev deltaking frå den regionale partnerskapen. I tillegg kan ein definere ei fjerde planfase, ein handlingsplan, som er eit 1-årig dokument der kvar aktør prioriterer, gjennomfører og finansierer tiltak som er vedtekne i planen og i det 4-årige handlingsprogrammet.

Dei ulike planfasane inneheld formelle krav til medverknad, høyring og vedtak i ulike fasar. Det er etablert ei tidslinje som leiar fram mot eit vedtak av regional plan og tilhøyrande handlingsprogram i fylkestinget i oktober 2022.

Det vert utarbeidd eit kunnskapsgrunnlag som skal leggest til grunn i planarbeidet.

5. Vidare arbeid og framdrift

I planarbeidet vert det avklart vidare behov for utarbeiding av strategiar og temaplanar. Det er allereie vedteke ein temaplan for Anleggspolitikk og kriterium for tildeling av spelemidlar 2020-2024 som er ein viktig del av plansystemet som omhandlar politikkområdet.

I tillegg skal fylkeskommunen i denne planperioden arbeide med kunnskapsgrunnlag med sikte på ein ny regional plan for areal, natur og kulturminneressursar i neste planperiode.

VEDLEGG

1. Innleiing

Utviklingsplan for Vestland (regional planstrategi), viser at vi skal utarbeide ein regional plan for kultur, idrett og friluftsliv. Utviklingsplanen sine mål og strategiar skal omsettast til kultursektoren. Arbeidet startar opp i 2021 og går over 2 år. Planen er ein revisjon av dei to gjeldande regionale kulturplanane og vil gjelde frå 2023 til 2035.

Regionale planar har ei viktig rolle i å mobilisere og samordne innsatsen i fylket og fremje brei, open og inkluderande verdiskaping.

Plan- og bygningslova styrer arbeidet med ein regional plan, og har reglar og retningslinjer for prosess og deltaking i planarbeidet. Desse vert oppfylt i planarbeidet, men fylkeskommunen har også ein ambisjon om ei deltaking som går utover minimumskrava i lova. Dette fordi ein regional plan gjeld for alle regionale aktørar i fylket, kommunane og stat.

Regionreforma skal sikre vekstkraft, likeverdige levekår og berekraftige regionar i heile Noreg. Fylkeskommunen har fått ei sterkare rolle som samfunnsutviklar og skal legge til rette for ei samordna oppgåveløysing på tvers av sektorar. Kultur er ein viktig faktor i den heilskaplege samfunnsplanlegginga og det utvida kulturomgrepet er lagt til grunn for satsingane i regional plan. Det har vore ei avgrensa oppgåveoverføring frå staten til fylkeskommunane, der ein har fått overført oppgåver innan kulturminneforvaltning, friluftsliv og integrering/inkludering.

Ein regional plan vil vere ein overordna plan som skal fange viktige samfunnsutfordringar, sette strategisk retning og syne korleis kultur, idrett, friluftsliv, m.v. kan bidra i samfunnsutviklinga. Den skal også plassere ansvar og mobilisere for samhandling om gjennomføring. Dette skal ein få til gjennom å mobilisere kommunar og kulturliv i heile Vestland saman med stat og regionale institusjonar og organisasjonar som forskingsmiljø, høgskule og KS i ein deltakande prosess. Fylkeskommunen koordinerer og «dreg lasset» i heile planarbeidet i kraft av sitt regionale planmynde.

2. Rammer og føringar for planarbeidet

Plan og bygningslova styrer eit heilskapleg og samanhengande plansystem, der det ligg ulik mynde til ulike forvaltningsnivå, stat, fylke og kommune. Fylkeskommunen er regional planmynde og skal koordinere regional planlegging med deltaking frå kommune og stat. Det er viktig å styrke koplingane mellom måla i vedteken Utviklingsplan for Vestland og regional plan for kultur, idrett og friluftsliv.

Den vidare prosessen med planarbeidet må avklare om eksisterande føringar, premissar og analysar skal leggest til grunn eller om desse må oppdaterast.

2.1. Bruk av regional plan i Vestland sitt plansystem

I Vestland sitt plansystem er regionale planar omtala slik:

«Regionale planar kan utarbeidast for prioriterte tema der det er behov for regional samordning. I første rekke tema som gjeld fleire forvaltningsnivå og som hovudregel fleire sektorar. Regionale planar er heimla i Plan- og bygningslova §§ 8-1 til 8-5 og skal utarbeidast på grunnlag av regional planstrategi. Regionale planar skal ha eit handlingsprogram som viser korleis planane kan gjennomførast.

Regionale planar skal som hovudregel ha ein planperiode på tolv år og bør vere overordna strategiske styringsverktøy som er fleksible og står seg over heile tidsperioden. Spørsmål om behov for revisjon, forlenging eller utfasing vert vurdert kvart fjerde år i regional planstrategi. Behov for rullering av handlingsprogrammet vert vurdert kvart år».

Plan og bygningslova legg føringar for prosessen med å utarbeide regional plan. Det skal utarbeidast eit planprogram (jf. pbl §8-3) som skal vise føremålet med planarbeidet, planprosessen med fristar og deltakarar, opplegg for medverknad, kva alternativ som vert vurdert og ev. behov for utgreiingar (§4-1).

Forslag til planprogram vert sendt på høyring, og vert lagt ut til offentleg ettersyn normalt samtidig med varsling av planoppstart. Vestland fylkeskommune har mynde til å vedta planprogram. Dette mynde ligg hos fylkesutvalet. Fylkestinget skal vedta endeleg regional plan.

2.2. Utviklingsplan for Vestland

Utviklingsplanen blir lagt til grunn for alt planarbeid i regionen, jf. pkt. 5.1. i utviklingsplanen. Måla i utviklingsplan for Vestland skal bli lagt til grunn for nye planer.

Regional plan for kultur, idrett og friluftsliv skal ta inn over seg dei fire måla i utviklingsplanen, basere seg på vedteke utfordringsdokument og statistikk og utviklingstrekk i Vestland.

Mål 1
Vestland som det leiande verdiskapingsfylket og nasjonal pådrivar for eit regionalisert og desentralisert Noreg

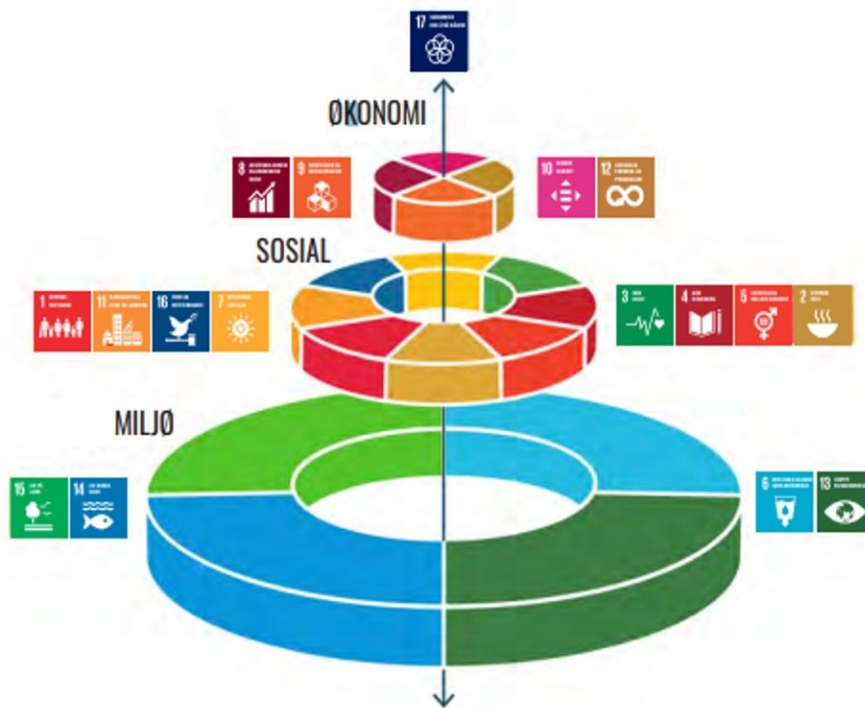
Mål 2
Klima og miljø som premis for samfunnsutvikling

Mål 3
Lokalsamfunn som ramme for gode kvardagsliv i heile Vestland

Mål 4
Like mogelegheiter til å delta i verdiskaping

2.3. FN sine berekraftsmål

Berekraftsmåla til FN skal vere den raude tråden i planlegging og indikatorarbeidet som er vist i kapittel 2 i Utviklingsplanen vert sentralt i vurderinga av måloppnåing. Berekraftsmåla styrkar fokus på samanhengen mellom berekraftdimensjonane. I regional plan for kultur, idrett og friluftsliv vil vi likevel særleg løfte fram den sosial og samfunnsbyggjande dimensjonen i FN sine berekraftsmål saman med mål 17 – Samarbeid for å nå måla

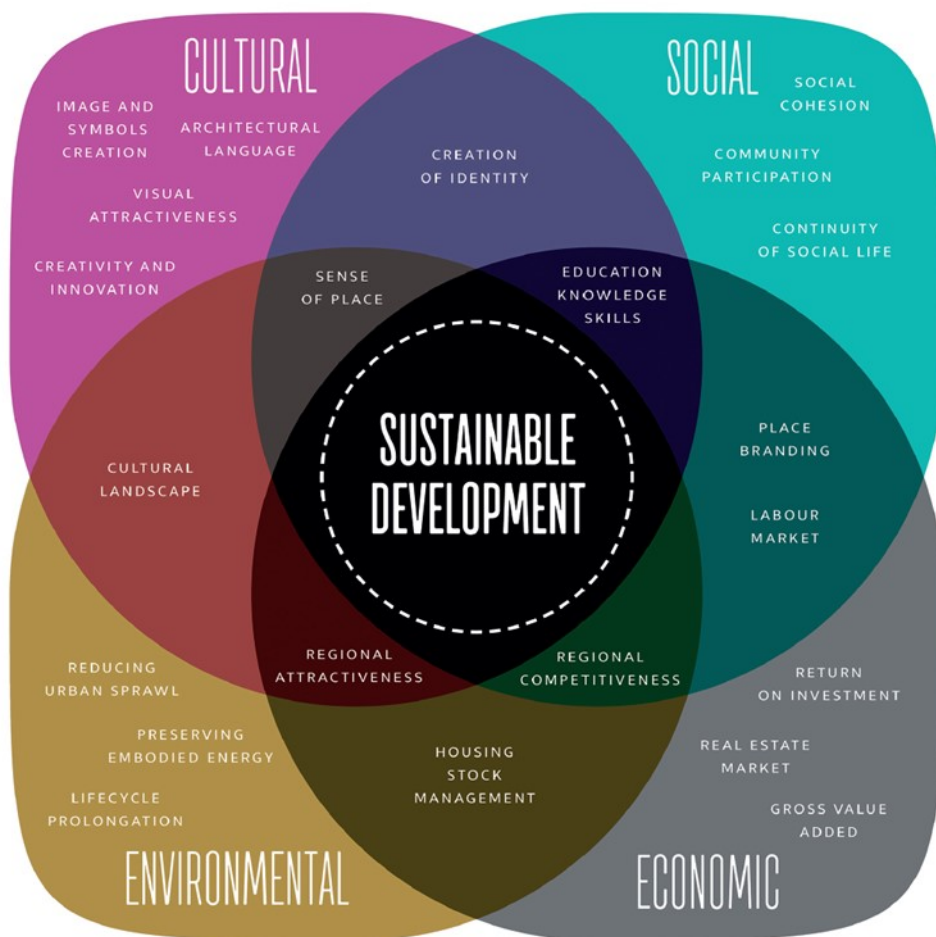

Av førearbeidet til berekraftsmåla veit vi at det lenge vart arbeidd for å inkludere kultur som det fjerde beinet i berekraftsomgrepet. Da dette ikkje lukkast finn ein ikkje berekraftsmål som går rett inn i kjerneverksemda til kultur og som støttar opp om kulturen sin eigenverdi. Det er likevel mange av berekraftsmåla som kan romme kultursatsingar, på kulturen sine premiss og i kultur sitt språk. Kultursektoren kan også bidra til gje fleire dimensjonar til dei 3 gruppene av berekraftsmål, både miljømessig berekraft, sosial og økonomisk berekraft.

Berekraftsmåla er operasjonalisert i 169 delmål og til no ca. 231 globale indikatorar. SSB har tatt for seg dei 60 mest relevante indikatorane for Noreg. Nokon få av desse er relevante for kultur, dette gjeld særleg berekraftsmål 5, 11 og 16 <https://www.ssb.no/sdg#blokk-1>.

Vestland fylkeskommune arbeider no med et indikatorsett for berekraftsmåla. Her er ei viktig arena for kultursektoren.

Det manglande, fjerde beinet i FN sine berekraftsmål, kultur, kan illustrerast slik som figuren nedanfor viser. Her ser ein at kultur kan vere ein viktig del av den berekraftige utviklinga, med overlapping med dei tre andre beina.

Kjelde: <https://www.europanostra.org/our-work/policy/cultural-heritage-counts-europe/>

2.4. Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging 2019 - 2023.

Nasjonale forventningar skal ligge til grunn for dei statlege styresmaktene sin medverknad i planlegging. Berekraftsmåla skal vere grunnlaget for regional og kommunal planlegging, dette må følgjast opp også i denne planen.

Det blir peika på at vi står overfor fire store utfordringar:

- å skape eit berekraftig velferdssamfunn
- å skape eit økologisk berekraftig samfunn gjennom blant anna ein offensiv klimapolitikk og ei forsvarleg ressursforvaltning
- å skape eit sosialt berekraftig samfunn
- å skape eit trygt samfunn for alle

Fleire forventningar frå statleg hald er særleg relevant å trekke fram i denne planen:

- Auka verdiskaping og innovasjon basert på lokale ressursar
- Levande lokalsamfunn gjennom vekstkraft, likeverdige levkår og berekraftig regionar
- Aktiv forvaltning av natur og kulturminneverdiar
- Identifisere og ta omsyn til viktig naturmangfald, friluftslivsområde, overordna grønstruktur, kulturhistoriske verdiar, kulturmiljø og landskap

- Utvikle det norske verdsarvområda som fyrtårn for den beste praksisen innafor natur og kulturminneforvaltning
- Kvalitet i dei fysiske omgjevnadane
- Kulturliv og fritidsaktivitetar er viktige arenaer for kvardagsintegrering og fellesskap basert på mangfald, likestilling, ytringsfridom og toleranse.
- Viktig at offentlege verkemiddel må leggje til rette for eit godt samspel mellom profesjonelle og det frivillige kulturlivet og at alle har tilgang til kultur goda uavhengig av bakgrunn.
- Tek vare på kunst og kultur som ein del av den kommunale og regionale planlegginga, og legg til rette for eit fritt og uavhengig kulturliv
- Ha ei aktiv og heilskapleg tilnærming til utvikling av aldersvenlege kommunar og fylke
- Motverke og førebygge levekårsutfordringar
- Medverke til utjamning av sosiale forskjellar
- Legge universell utforming til grunn i planlegginga
- Legge vekt på arkitektur og kvalitet i dei bygde omgjevnadene
- Planlegge med utgangspunkt i særpreget til stadene, kulturhistoriske element og viktige landskapstrekk
- Eldre busetnader og bystrukturar blir vurderte som ressursar i ein sirkulær økonomi
- Sikre byrom og blågrøn infrastruktur med stiar og turveggar som sikrar naturverdiar og omsyn til overvatn og legg til rette for fysisk aktivitet og naturopplevingar for alle
- Ta hand om interessene til barn og unge gjennom ei samfunns- og arealplanlegging som skaper trygge, attraktive og aktivitetsfremjande by- og bumiljø

Staten ønskjer å auke bruk av gjensidig forpliktande avtalar for å styrke oppfølging av regionale planar. Våre erfaringar frå dei to regionale kulturplanane tyder på at det er verdt å jobbe vidare med forpliktande avtalar for å sikre oppfølging av mål og strategi i planen. Auka verdiskaping og innovasjon basert på lokale ressursar er viktig.

2.5. Nasjonale mål for kultur, idrett og frivilligheit

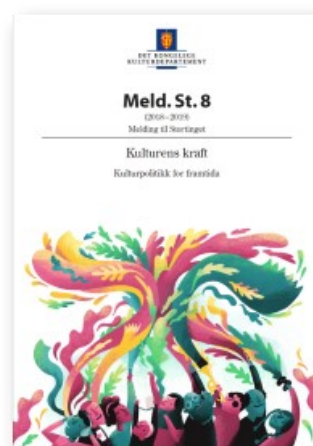
Kulturens kraft, stortingsmelding 8 (2018-2019), har som samfunns mål:

Eit levande demokrati der alle er frie til å ytre seg, og der mangfald, skaparkraft og kreativitet er høgt verdsett. Eit inkluderande samfunn der kunst og kultur av ypparste kvalitet inspirerer, samlar og lærer oss om oss sjølv og omverda.

Som overordna kulturpolitiske mål er det sett:

Eit fritt og uavhengig kulturliv som:

- skaper kunst- og kulturuttrykk av ypparste kvalitet
- fremjar danning og kritisk refleksjon
- tek vare på og formidlar kulturarv
- skaper og formidlar eit kulturtilbod som blir opplevd som relevant, og som representerer befolkninga
- er tilgjengeleg for alle og oppmuntrar den enkelte til å oppleve og delta i kulturaktivitetar
- tilbyr møteplassar og bygger fellesskap
- fornyar seg og viser evne til omstilling
- har internasjonal gjennomslagskraft og fremjar interkulturell forståing
- styrker norsk språk, dei samiske språka, dei nasjonale minoritetsspråka og norsk teiknspråk som grunnleggjande kulturberarar

Det vart gjort store utgreiingar om overføring av oppgåver frå stat til fylkeskommune i tilknytning til denne meldinga og regionreforma. Det resulterte til sjuande og sist til få omleggingar, men meldinga og debatten og dialogen rundt oppgåvefordelinga sette fokus på sambruket og ansvarsfordelinga som er mellom stat, fylkeskommune og kommune i finansieringa av kulturlivet. Dette som til saman utgjer den nasjonale kulturpolitikken, og meldinga sette opp ti mål for denne:

Desse innsatsområda er sett opp som særleg viktige:

- Produksjon, formidling og tilgang til kunst og kultur over heile landet
- Utnytte moglegheitene som ligg i ny, digital teknologi
- Styrke den økonomiske berekrafta i kultursektoren
- Utnytte potensialet som kulturlivet har internasjonalt
- Arbeide for eit representativt og relevant kulturliv, med like vilkår for alle uansett bakgrunn

Det vert altså lagt vekt på kultur som ytring og at kultur skal angå alle. Representasjon og relevans er viktige omgrep i meldinga, og kulturens plass i demokratibygginga. Ho spør - og svarar på - kvifor vi skal ha og finansiere kultur i eit samfunn. Det er også opp til eit fritt og uavhengig kulturliv å svare på dette og fylla si rolle. Meldinga plasserer kulturen i samfunnet som ei kraft og ikkje eit reiskap for noko anna.

Kulturen si samfunnsbyggjande kraft vert viktig for innretninga av planarbeidet også i Vestland. Hovudbodskapen i meldinga er at kunst og kultur er ytringar med samfunnsbyggjande kraft, og at eit rikt og variert kulturliv er ein føresetnad for ytringsfridom og eit velfungerande demokrati gjeld i på alle nivå. Eit fritt kulturliv kan skape refleksjon og innsikt om verdiar, identitet og samfunn, og slik fremje toleranse og forståing for andre og oss sjølve. Dette er tankar og tema som også er omtalt i våre tidlegare regionale kulturplanar, og vil bli vidareutvikla i den kommande planen.

Stortingsmelding 16 (2019-2020) frå klima og miljødepartementet, Kulturmiljø:

Kulturmiljø er eit felles gode og ein viktig samfunnsressurs som kan bidra til både miljømessig, sosial og økonomisk berekraft.

Meldinga presenterer tre nye nasjonale mål i kulturmiljøpolitikken, med vekt på engasjement, berekraft og mangfald. Med denne meldinga innfører regjeringa omgrepet "kulturmiljø" som samleomgrep. Omgrepet strekar under verdien av heilskap og samanheng, samtidig gjer den koplinga til den overordna klima- og miljøpolitikken tydelegare.

Meldinga skildrar status, utfordringar, moglegheiter og tiltak i kulturmiljøpolitikken. Mellom anna vil regjeringa utarbeide ein ny kulturmiljølov og strukturere og samordne bevaringsarbeidet slik at dei tre nasjonale måla vert nådd.

Stortingsmelding 26 (2011–2012) Den norske idrettsmodellen frå Kulturdepartementet, Idrett og friluftsliv:

Den norske idrettsmodellen held fram at staten sin visjon for idrettspolitikken er idrett og fysisk aktivitet for alle. Målet er å legge til rette for at alle som ønskjer det, skal ha moglegheit til å delta i idrett eller drive eigenorganisert fysisk aktivitet, inkludert friluftsliv. Ny idrettsstrategi er varsla august 2021.

Lov om pengespel fordeler overskotet frå Norsk Tipping med 64% til idrettsfremål, 18% til kulturfremål og 18% til samfunnsnyttige eller humanitære organisasjonar, som ikkje er knytt til Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske forbund. Fylkeskommunane har gjennom kongeleg resolusjon av 3. april 1987 fullmakt til å fordele dei spelemidlane som kvart år vert stilte til disposisjon for bygging av anlegg for idrett og fysisk aktivitet.

Stortingsmelding 18 (2015–2016) Friluftsliv – Natur som kilde til helse og livskvalitet,

prioriterer friluftsliv i nærmiljøet og å auke kvardagsaktiviteten slik at alle kan delta. Barn og unge er prioriterte målgrupper. Handlingsplan for friluftsliv som konkretiserer, utfyller og gir nye tiltak og føringar i høve til stortingsmeldinga. Folkehelsearbeidet skal i følgje Folkehelselova fremje helse, trivsel og gode sosiale og miljømessige forhold og bidra til å førebygge psykisk og somatisk sjukdom, skade eller lidning. Lova skal sikre at kommunar, fylkeskommunar og statlege etatar set i verk tiltak og samordnar folkehelsearbeidet.

Stortingsmelding 18 (2020–2021) Oppleve, skape, dele – Kunst og kultur for, med og av barn og unge

Dette er første gongen barne- og ungdomskulturfeltet som eit samla politisk satsingsområde på nasjonalt nivå vert samla. Målet er å gi alle born og unge, uavhengig av bakgrunn, tilgang til kunst og kultur, å sikre at kunst og kultur som blir skapt for og formidla til barn og unge, er av høg kvalitet og å gi alle barn og unge moglegheita til å oppleve og å skape kultur på eigne premissar.

Hovudbodskapen i meldinga er at alle barn og unge skal få medverke i kunst- og kulturpolitikken, at alle barn og unge skal få sjansen til å vere med på kunst- og kulturtilboda dei er interesserte i, og at kunsten og kulturen som blir laga for barn og unge er av høg kvalitet. Kulturskolen og Den kulturelle skolesekken er sentrale verkemiddel for å nå disse måla og viktige tema i meldinga.

Stortingsmelding 23 (2020–2021) Musea i samfunnet – Tillit, ting og tid

Meldinga viser den overordna politiske retninga for museumspolitikken fram mot 2050 og formulerer dei sentrale områda for vidare utvikling av museumssektoren. Meldinga inneheld ei vurdering av museumsreforma som sektoren har vore gjennom dei siste 20 åra og drøftar vegen vidare etter denne. Meldinga inneheld òg ei vurdering av spørsmålet om ei eiga museumslov. Meldinga understrekar musea si rolle i infrastrukturen for demokrati og frie ytringar, slik Kulturmeldinga målber.

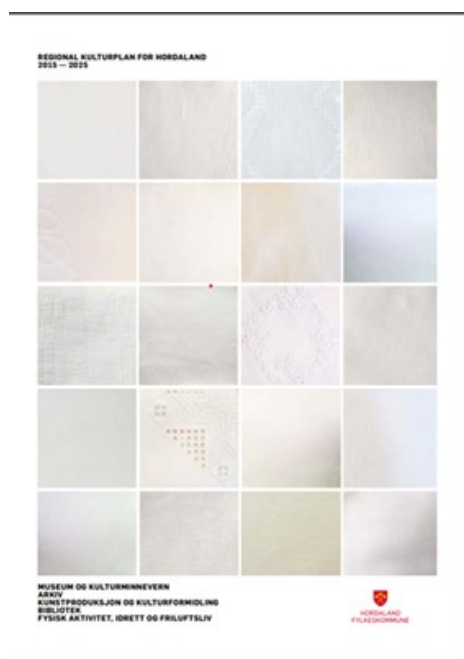

2.6. Gjeldande regionale planar

Dei to regionale kulturplanane i Hordaland og Sogn og Fjordane gjeld i dei to geografiske områda til ein ny plan er utarbeidd.

Dette gjeld:

- Premiss kultur, regional kulturplan for Hordaland, 2015 - 2025
- Kultur for alle, regional plan for kultur i Sogn og Fjordane, 2019 – 2027
- Anleggspolitikk og kriterier for tildeling av spelemidlar til anlegg for fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv for Vestland fylkeskommune med handlingsprogram 2020–2024

I tillegg er ei rekkje andre regionale planar vedtekne eller under utarbeiding. Det er samanheng i planarbeidet og ei rekkje planar vil samhandle og overlappa regional plan for kultur, idrett og friluftsliv. I Regional plan for innovasjon og næring vil tema som kulturell og kreativ næring og reiseliv vere aktuelle samhandlingstema. Regional plan for senterstruktur og stadutvikling vil stadutvikling, frivillig verksemd og deltaking vere felles tema. Folkehelse er eit tverrgående tema i all planlegging og relevant for store deler av vår plan.

Det er ein ambisjon for planarbeidet å invitere inn relevante overlappende plantema til å bidra til planarbeidet og finne dei relevante samhengane på tvers av dei regionale planane.

3. Kunnskapsgrunnlag

For å planlegge godt for framtida må ein vite kvar ein har vore, kvar ein står, kva skjer i verda rundt og ha en ide om kvar ein er på veg. Regionalt planarbeid skal vere kunnskapsbasert. Det er likevel viktig å avpassa omfanget av kunnskap til føremålet med planen.

Kunnskapsgrunnlaget kan og bør oppdaterast fortløpande, reviderast regelmessig og vere ope og tilgjengeleg. I ei verd som blir stadig meir global og meir spesialisert er det blitt enda viktigare å ha god oversikt over relevant kunnskap. Samarbeid om kunnskapsgrunnlag er viktig. Kunnskapsgrunnlaget vårt er basert på kunnskap tilgjengeleg gjennom offentleg statistikk, gjennom regionale og nasjonale føringar innan ulike sektorar, gjennom erfaringar frå tidlegare planar og i dei ulike sektorane og forvaltningsnivå, gjennom spørjeundersøkinga og gjennom forskning. Både kvantitativ og kvalitativ informasjon er viktig for å danne et godt kunnskapsgrunnlag for regional plan for kultur, idrett og friluftsliv.

For utforming av planprogrammet så langt har vi støtta oss særleg på kunnskapsgrunnlag for utviklingsplan for Vestland, erfaringar frå tidlegare arbeid med regionale planar for kultur, og erfaringar som regional aktør innan kultur.

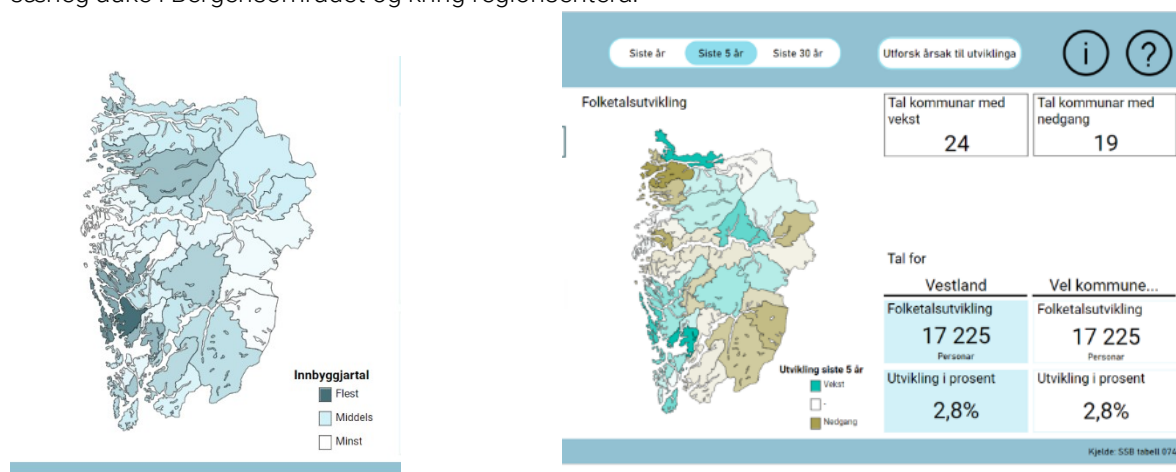
Det vil vere behov for meir kunnskap på nokre områder. I løpet av planarbeidet vil dette verte avklart og det vil verte sett i gong innhenting av kunnskap. Her vil ein samarbeide med aktuelle partar for å utvikle kunnskapsgrunnlaget. Det er viktig å hente inn behov for anna type kunnskap frå partnerskapen.

3.1. Demografi

Vestland har ca. 636 000 innbyggjarar. Av desse bur i underkant av 385 000 i Bergensområdet. Innbyggjartalet i de ulike kommunane kan ein vise slik:

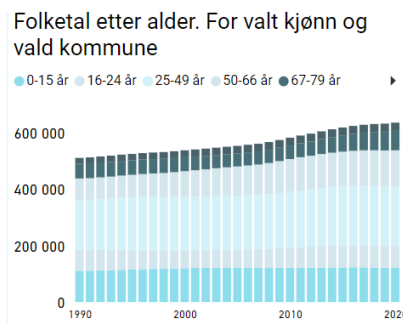
Innvandrarar utgjer 12,4 % av innbyggjarane. Det er også 2,3 % norskfødde med innvandrarforeldre. Begge desse parametrane er under landssnittet.

Folketalutviklinga kan seie noko om kvar det er behov for større innsats innan kultur. Kommunane har hovudansvaret for tenestetilbodet til innbyggjarane, men det er også relevant informasjon for fylke og stat samt organisasjonslivet. Som vi ser har 24 kommunar hatt vekst i folketalet dei siste 5 åra, med ei særleg auke i Bergensområdet og kring regionsentera.

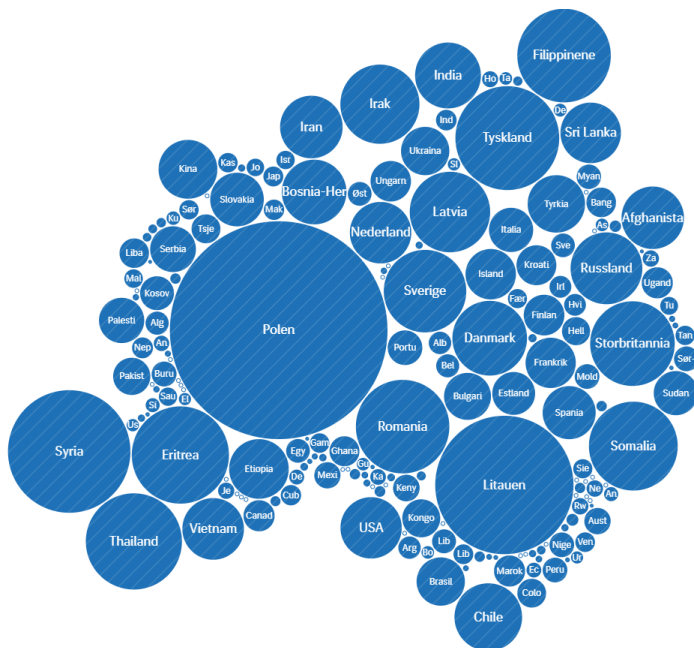
Utviklinga peikar no i retning av større utfordringar med redusert innvandring og fallande fødselstal. Dette kan skape eit større skilje mellom kommunane. Indre delar av Vestland kan merke dette mest, men også langs kysten kring Sognefjorden og nord i fylket kan merke følgjer av dette dei næraste åra. Dei same kommunane er også dei minst sentrale i fylket, der det er målt kor sentralt kommunen er plassert i høve til arbeidsplassar og servicefunksjonar.

Folketal etter alder er relevant sidan ein ser for seg at dette spelar ei rolle i kva type kulturtilbod innbyggjarane spør etter. Som figuren viser er aldersgruppa 0-15 år stabil for Vestland som heilskap frå 1990 og fram til i dag. Mens særleg aldersgruppa frå 50 år og oppover aukar monaleg, og har gjort det dei siste 10 åra.

Innvandring i Vestland

Figuren illustrerer mangfold av innvandrar med kulturell tilknytning til mange ulike land i verden. Dette er også ein ressurs. Det er t.d. mange ulike språk som er tilgjengeleg i Vestland.

Innvandrarar fordelt etter landbakgrunn i 2020 i Vestland. Kjelde IMDI

3.2. Norsk kulturindeks 2020

Kulturindeksen er ei årleg samanstilling av tilgjengeleg statistikk og offentleg informasjon som viser kommunane i Norge sin aktivitet innan ulike felt av kulturlivet, fokuset er på den såkalla ytringskulturen og den kulturelle grunnmuren i kommunane. Dette er basert på satsingar i Kulturutgreinga 2014. Det er Telemarksforsking som utarbeider kulturindeksen og det føreligg no ein rapport frå 2020. Den totale plasseringa i Norsk kulturindeks er summen av rangeringar i ti kategoriar. Kommunen med den lågaste samla sum blant rangeringane av desse, kjem på toppen av Norsk kulturindeks.

Blant fylka i Norge rangerer Vestland på tredje plass i Norsk kulturindeks 2020 bak Oslo og Trøndelag. I år finn vi fylket sine høgste rangeringar i kategorien sentrale løyvingar, der Vestland er best av fylka. Fylket er rangert som nummer to innan kunstnarar, kulturarbeidarar, konserter og scenekunst. Svakest er fylket i kategorien Den kulturelle skolesekken. Det er også relativ svake plasseringar innan kino, bibliotek og kulturskole.

Den årlege rangeringa av kommunane vekker alltid engasjement.

Til saman 14 av kommunane i Vestland ligg blant dei 100 beste kommunane i landet samla sett. 20 av kommunane i fylket scorar under middels av norske kommunar.

3.3. Idrettsindeksen 2017

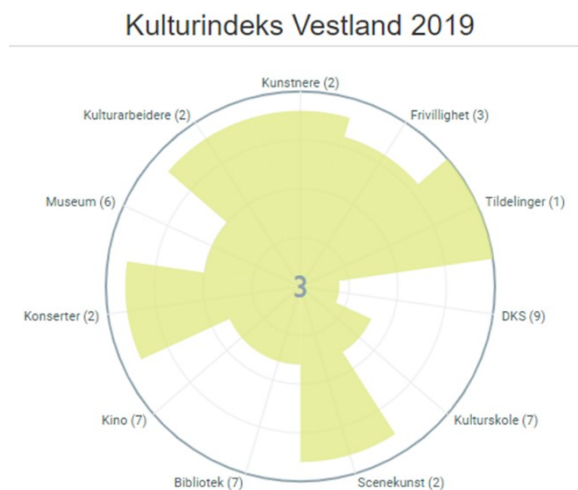
Idrettsindeksen for Vestland 2017 syner at 32% av innbyggjarane over 6 år er aktive i idrett, og det tilsvarar landsgjennomsnittet. I Sogn og Fjordane og Hordaland er tala høvesvis 41 % og 30%. For ungdom, 13-19 år er aktivitetsandelen 70 % og landsgjennomsnittet er 59%. Ungdom har hatt nedgang i aktiviteten både for landet samla og i våre fylker. Vestland har særleg høg aktivitet innan vektløfting, styrkeløft og luftsport i høve til landsgjennomsnittet. Fylket ligg og over landsgjennomsnittet i deltaking i fotball, gymnastikk og turn, symjing, handball, anna ballsport, friidrett og kampsport. For ski, skøyter, motorsport, golf og tennis ligg fylket under landsgjennomsnittet.

3.4. Særtrekk i ulike delar av Vestland

Kulturtilboda er noko ulike i kommunane. I sør er det langt fleire profesjonelle kunstnarar og kulturarbeidarar, medan det i nord er større oppslutning om kulturskule og frivillig arbeid. Små kommunar har høgast deltaking i kulturskule og frivillig arbeid. I indre delar av Vestland er det eit gjennomgåande trekk at ungdomsskuleelevar er meir nøgd med tilboda av idrettsanlegg og kultur. Eit godt kulturtilbod er viktig for å sikre inkludering og bygge attraktive lokalmiljø, i tillegg til å vere ein ressurs i reiselivssamanheng. Tettare samarbeid mellom aktørar innan kultur og reiseliv kan bidra positivt til innbyggjarane sitt kulturtilbod. Vidare etterspør kulturinstitusjonar i fleire regionar i fylket større regionale kultursatsingar. Dette er henta frå grunnlagsdokumentet for utviklingsplanen, «Utfordringar for fylket og regionane» (s12.) og viser særtrekk i kulturlivet for ulike delar av Vestland. Vi viser til dette dokumentet for fullstendig oversikt.

3.5. Utfordringar for fylket og regionane

I samband med utarbeiding av Utviklingsplan for Vestland 2020 – 2024 (regional planstrategi) vart det utarbeidd eit godt kunnskapsgrunnlag. Dette gjennom rapportane *Vestland I Statistikk og utviklingstrekk*, *Vestland I Utfordringar for fylket og regionane*, og *Vestland I Folkehelseoversikt 2019 – 2023*. Dette kunnskapsgrunnlaget ligg til grunn også for utarbeidinga av regional plan for kultur, idrett og friluftsliv.

I utviklingsplanen vert det vist til 10 hovudutfordringar for Vestland. Desse er også lagt til grunn for arbeidet med regional plan for kultur, idrett og friluftsliv. Hovudutfordringane er:

1. Klimaomstilling
2. Balansert areal og naturressursbruk
3. Gode transportsamband og smart mobilitet
4. Grøn konkurransekraft
5. Digitalisering av samfunnet
6. Relevant kompetanse og kunnskap
7. Attraktive stader og gode nærmiljø
8. Eit fornyande, profesjonelt og frivillig kulturliv
9. Likeverdig samfunn
10. Ungdom – trivsel og tilhørsle

Regional plan for kultur, idrett og friluftsliv vil adressere problemstillingar, moglegheit og løysingar innan dei ulike utfordringane.

3.6. Utgreiingar / behov for nye utgreiingar

Å finne breie, overordna tema som aktualiserer tida vert viktig. Her finn vi prioriteringar i utviklingsplanen som skal speglast i regional plan. Det er også viktig å identifisere tema som ligg mellom ulike ansvarsområde. Kulturell og kreativ næring kan vere ei slik «blindsona». Dette er særskild aktualisert av covid-19 og dei spesielle behova som er utkrystallisert og forsøkt stetta gjennom koronatiltaka regjeringa sett i verk særleg for denne delen av næringslivet.

I løpet av det første året som Vestland fylkeskommune er det gjort politiske vedtak om oppstart av arbeid med kunnskapsinnhenting og nødvendig strategiarbeid innan ulike felt. Dette skal fasast inn i arbeidet med regional plan.

Dette gjeld:

- Frivilligstrategi
- Muskarordningane
- Museumspolitikk
- Vestland som antirasistisk sone
- Kommune 3.0, samhandlingsperspektivet i offentleg forvaltning
- Grønt vegkart, korleis går kulturlivet i Vestland inn i det grønne skiftet
- Inkludering, deltaking, mangfaldsperspektivet
- Universell utforming/tilrettelegging
- E-sport i Vestland
- Anleggspolitikk og kriterium for tildeling av spelemidlar 2020-2024. Temaplan jf. utviklingsplan.

Det er også avdekka behov for nye utgreiingar innan fleire felt :

- undersøking av profesjonell kunst og kultur i Vestland
- statistikk og analyse
- kulturbruk, særleg born og unge sitt kulturbruk
- kunnskap om effekt av fylket sine tilskotsordningar

Utfordringsbildet i Vestland har peika ut særlege omsyn som skal takast vare på i planlegginga. Dette gjeld:

- Barn og unges oppvekstkår
- Universell tilrettelegging og estetikk i bygde omgjevnader, her er kulturlandskap, kulturmiljø og offentleg rom og ulike aktivitetsanlegg og relevant

Dette er særlege omsyn som også er løfta fram i føremålet til plan og bygningslova og folkehelselova.

Utviklingsplan for Vestland seier at ein i løpet av planperioden skal utvikle eit heilskapleg indikatorsystem for Vestland. Dette kan bidra til å styrke målstyring og rapportering. Gode indikatorar for kultur kan vere relevant å utvikle, særleg for kunnskapsinnhenting gjennom rapportering ved tilskot.

4. Konsekvensutgreiingar

Plan og bygningslova § 4-2. omhandlar m.a. konsekvensutgreiingar der det er set krav til at ein for «regionale planer med retningslinjer eller rammer for framtidig utbygging og for reguleringsplaner som kan få vesentlige virkningar for miljø og samfunn, skal planbeskrivelsen gi en særskilt vurdering og beskrivelse – konsekvensutredning – av planens virkningar for miljø og samfunn».

I denne planen ser ein ikkje for seg at ein set retningslinjer som er av ein slik art at dei kan utløyse konsekvensutgreiingar. Det kan likevel vere aktuelt for kulturminneforvaltninga at ein utarbeider slike retningslinjer. Utviklingsplanen for Vestland prioriterer i neste planperiode at det skal utarbeidast ein regional plan for areal, natur og kulturminneressursar. I denne planperioden skal ein arbeide med kunnskapsgrunnlag til denne planlagde planen. Fylkeskommunen vurderer difor at krav om KU ikkje vert utløyst for regional plan for kultur, idrett og friluftsliv. Det er likevel høve til å sette i gang arbeid med konsekvensutgreiingar dersom dette endrar seg undervegs i planprosessen. Oppstart vert da varsla på vanleg måte etter krava i plan og bygningslova.

5.Føremål med planarbeidet

Føremålet med planen er å peike ut ei retning for sektoren i Vestland, dvs. å lage politikk for kultur. Dette er ikkje ein fylkeskommunal plan, men ein plan for heile fylket, og ein føreset samarbeid mellom kommunar, frivillig sektor, institusjonar og verksemder, stat og fylkeskommunen.

I planarbeidet held vi oss til det utvida kulturomgrepet der planen vil omfatte heile feltet, det vil seie kulturarv, kulturformidling, idrett og friluftsliv, profesjonell kunst og kultur, kulturinstitusjonane og frivilligheita. Inkludering og integrering er eit gjennomgåande perspektiv i all regional planlegging. Som ein del av prosessen fram til planvedtak, vil vi konkretisere prioriterte satsingar dei neste 12 åra, og korleis heile regionen skal samarbeide og dra saman for å oppnå dei visjonane og prioriteringane som vert peika ut i planarbeidet.

Planen har både ei geografisk (Vestland fylke) og ei tematisk avgrensing (til kultur). Men vi skal søke samarbeid mellom forvaltningsnivåa, der både kommune og stat er viktige deltakarar i prosessen. Vi skal også søke samarbeid med andre sektorar der vi kan utvikle og løyse viktige oppgåver for kultur.

Planen har eit 12-årig perspektiv og vert nytta til viktige utfordringar i fylket, der fylkeskommunen er sentral som samordnar mellom forvaltningsnivå og mellom sektorar. Fylkestinget er planmynde og skal vedta planen.

Regionen har fått nye oppgåver frå staten innan friluftsliv, kulturarv og integrering. Alle desse tema føreset samarbeid og partnerskap mellom dei regionale aktørane.

Resultat av denne prosessen kan føre til at vi :

- Viser og styrker kulturens si samfunnsbyggjande kraft
- Bidreg til å utvikle store og små samfunn i heile Vestland
- Bidreg til å utvikle den nasjonale kulturpolitikken
- Styrker fylkeskommunen si samfunnsutviklarrolle

5.1. Samfunnsoppdrag

Fylkeskommunen har fått eit utvida mandat som regional planstyresmakt. Der har vi eit ansvar for å samordne og mobilisere aktørar i offentleg sektor, næringsliv og sivilsamfunn, og vi skal sette retning for samfunnsutviklinga.

Utviklingsplan for Vestland set retning i kapittel 2.1. gjennom at *«Det første fylkestinget i Vestland vedtok i desember 2019 samfunnsoppdrag, visjon og verdiar for Vestland fylkeskommune. Intensjonen er å skape ein felles kultur og identitet i det nye fylket. Den langsiktige visjonen «Nyskapande og berekraftig» stakar ut kursen for den regionale politikken».*

Kommune- og regionreforma styrker det lokale sjølvstyret og gir fylkeskommunane ei tydelegare rolle som samfunnsutviklar. Dette inneber å gje tydeleg strategisk retning til samfunnsutviklinga, mobilisere ulike aktørar og samordne offentleg innsats og verkemiddelbruk. Den nye rolla til Vestland fylkeskommune er utmeisla i organisasjonen si eiga formulering av samfunnsoppdraget: *«Vi set retning, engasjerer og samhandlar for å utvikle gode tenester og eit framtidretta Vestland».*

Kultur er kjenneteikna av openheit og høg kompetanse gjennom samfunnskritisk, kreativt dannelsings- og innovasjonsarbeid. Dette er ein styrke der vi i stor grad kan bidra til å fremje ei berekraftig nyskaping av Vestland.

5.2. Mandat

Utviklingsplan for Vestland sitt mål om Vestland som leiande kulturregion skal vere førande for arbeidet.

Planarbeidet skal inkludere relevante aktørar innan det breie kultur, idrett og frivilligfeltet, kommunane og representantar frå regional stat. Planarbeidet skal vere ein open prosess og syte for medverknad og deltaking i både skildring av utfordringar og behov og i utarbeiding av framtidens kulturpolitikk i Vestland.

Kultur har som særtrekk at det i stor grad ikkje er lovregulert som t.d. opplæringsfeltet. Dette gjer regional planlegging og samordning viktig. Det er også ei utfordring å samordne mellom forvaltningsnivåa kommune, fylke og stat, jf. pbl. § 8-2.

Innfallsvinkelen til planlegginga er å trekke opp dei breie utfordringane som er aktuelle innan feltet og identifisere på-tvers satsingar der regionen kan spele ei avgjerande rolle både internasjonalt, nasjonalt og lokalt. Planarbeidet skal vise tverrsektorielle utfordringar og konkretisere behov for ev temaplanar og strategiar.

5.3. Namn på planen

Utviklingsplanen seier at det skal utarbeidast ein regional plan for kultur, idrett og friluftsliv. Dette er ikkje nærare drøfta i utviklingsplanen, men regional plan skal i utgangspunktet dekke eit stort og variert fagfelt som dreier seg om inkludering og integrering, kunst, kultur og frivilligheit, kunstformidling, bibliotekutvikling, kulturarv, arkiv og idrett og friluftsliv.

Dette vert ein plan som skal spegle utfordringar i samfunnet, og vise korleis kultur, idrett, friluftsliv, osv. kan bidra som samfunnsskapande kraft i utvikling av Vestland.

Utfordringa vert å finne eit dekkande namn som speglar samtida og som gir retning for utviklinga av feltet. Dette vert arbeid vidare med i planprosessen.

